

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 13 mars 1930 kl. 9 f. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om testamente m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 9 januari 1930 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 10, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan omförmälda förslag till

- 1) lag om testamente;
- 2) lag angående införande av lagen om testamente;
- 3) lag om vissa rättshandlingar till förmån för ofödda;
- 4) lag om arvsavtal;
- 5) lag angående ändring i 7 och 10 kap. lagen om arv;
- 6) lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden;
- 7) lag angående ändring i 11 och 12 kap. lagen om förmynderskap;
- 8) lag om ändrad lydelse av 11 och 18 §§ förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom;
- 9) lag angående ändrad lydelse av 12 och 16 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36) om inskrivning av tomträtt och vattenfallsrätt samt av fång till sådan rätt; samt
- 10) lag om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående särskilda protokoll över lagfarter, in-teckningar och andra ärenden.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehaf-t följande motioner, nämligen

inom första kammaren

- nr 155 av herr *Schlyter*,
nr 156 av herr *Fehr* och herr *Edward Larson* samt
nr 157 och 158 av herr *Ekman*;

inom andra kammaren

- nr 252 av herr *Hedlund*.

Beträffande det närmare innehållet av de ifrågavarande lagförslagen får utskottet hänvisa till propositionen jämte de därvid fogade utdragen ur protokoll, förda i statsrådet och lagrådet. Särskilt vill utskottet erinra därom, att propositionen innehåller en sammanfattning av förslagen (s. 45—60).

Vad motionärerna hemställt återgives i det följande i samband med utskottets yttrande i de ämnen, som beröras av motionerna. I fråga om de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, tillåter sig utskottet att i huvudsak hänvisa till motionerna.

*Lagförslagets
utformning,*

De föreliggande förslagen behandla huvudsakligen testamentsrätten och avse att utgöra fortsättning av den revision av ärvdabalkens successionsrättsliga bestämmelser, som påbörjades genom antagandet av lagen om arv. De nu föreslagna reglerna framträda i en enligt utskottets mening lycklig utformning. Om ett rättsområde som detta hava de flesta medborgare anledning taga kännedom, och det är därför till stor fördel, att regler uppställas, som klart och överskådligt lämna upplysning såväl om grundtankarna som angående viktigare spörsmål av speciell art. Genom tillämpning av sådana principer i fråga om lagstilen sker revisionen av 1734 års lag i detta lagverks egen anda så, att tidsenliga föreskrifter givas i en form, som gör lagens innehåll levande för menige man.

*Testaments-
friheten.
Förslaget.*

I den principiellt viktiga frågan om testamentsfriheten bygger förslaget till lag om testamente i huvudsak på den bestående ordningen. Beträffande testamenteriska förordnanden med verkan i en framtid upptager förslaget emellertid regler, vilka avvika från den gällande lagens bestämmelser i ämnet. Enligt förordningen den 27 april 1810 äger den, som bortgiver fast egendom, ej meddela förvaltningsföreskrifter att gälla utöver förste mottagarens och hans makas livstid och ej sträcka sitt förordnande om äganderätten vidare än till bestämmande av testaments- eller gåvotagarens nästa efterträdare. I dennes hand är egendomen sålunda fri från varje inskränkning. Från innehållet i nämnda förordning innefattar förslaget avvikelser i två hänseenden. Förbudet mot testamenteriska förordnanden, avseende en mera avlägsen framtid, har utsträckts att gälla även lös egendom, och gränsen för rätten att insätta framtida mottagare har bestämts på annat sätt än enligt den i 1810 års förordning tillämpade ledprincipen. Såsom huvudregel föreskrives i 1 kap. 2 §, att förordnande till annan än den, som är född vid testators död eller då är avlad och sedermera födes med liv, skall vara utan verkan. Testamente till förmån för ofödda kan emellertid göras under vissa i samma paragraf närmare angivna betingelser. Sådant förordnande får nämligen avse blivande arvsberättigade avkomlingar till någon, som är född eller avlad vid testators död, och i förordnandet må ej olikhet göras mellan syskon, vilka ej finnas till vid nämnda tidpunkt. Vidare skall den testamenterade egendomen tillfalla de slutliga mottagarna sist då den person dör, vars arvsberättigade avkomlingar de äro, eller då annan persons rätt till egendomen upphör.

I en av de utav herr *Ekman* väckta motionerna (I: 158) har yrkande framställt om ytterligare undantag från den i 1 kap. 2 § stadgade huvudregeln. Under hänvisning till bildningens, kulturens och den historiska forskningens intresse har motionären hemställt om sådan ändring i nämnda lagrum, att giltighet tillerkännes även ständigt förordnande rörande samlingar av böcker, brev och handlingar samt föremål av historiskt, konstnärligt eller kulturellt intresse.

Motion.

Det är tydligt, att förbudet mot instiftande av fideikommiss i fast egendom bör upprätthållas för framtiden. Att ej heller lös egendom får göras till föremål för ständigt förordnande synes utskottet riktigt. Väl kan någon tvekan göra sig gällande beträffande egendom av vissa slag, nämligen samlingar av historiskt, konstnärligt eller vetenskapligt värde. Men ett undantagsstadgande, som tillåter inrättande av fideikommiss i sådana samlingar, fyller icke det avsedda ändamålet. Säkerhet för egendomens bevarande och vård kan erhållas allenast om förordnandet även avser fast egendom eller kapital eller båda-dera. En sådan utvidgning av undantagsstadgandet hotar att undangräva huvudregeln om förbud mot fideikommissariska förordnanden och kan så mycket mindre förordas, som andra och bättre utvägar stå till buds, när det gäller att skydda samlingar mot skingring. Utskottet vill särskilt erinra därom, att egendom, vars bevarande är familjetradition, kan överföras till en stiftelse med föreskrift, att besittningen skall av styrelsen upplåtas åt den, som finnes lämplig att omhänderhava egendomen. På grund av vad sålunda anförts kan utskottet icke tillstyrka bifall till motionen.

Utskottet.

Vad därefter angår behovet av tidsbegränsade förordnanden kan utskottet biträda vad i propositionen anförts. Oaktat ständiga förordnanden icke kunna tillåtas vare sig i fast eller lös egendom, bör en arvlätare äga möjlighet att i viss utsträckning utse framtida mottagare av egendom i kvarlåtenskapen. De föreslagna bestämmelserna synas innefatta en väl avvägd lösning av denna fråga. Å ena sidan har åt arvlätaren icke givits större testationsfrihet än att de med framtida förordnanden förknippade olägenheterna undvikas. Särskilt förtjänar att understrykas, att olikhet ej må göras mellan syskon, tillhörande en ofödd generation, samt att arvlätaren sålunda icke äger möjlighet att sträcka verkningarna av en fideikommissarisk substitution till ofödda släkten. Å andra sidan lämnar förslaget utrymme för de befogade önskemål, som arvlätaren kan hava med avseende å kvarlåtenskapens användning i framtiden.

I den viktiga frågan om ordningen för testamentes tillkomst innehåller förslaget icke några nyheter av genomgripande betydelse. De föreslagna reglerna äro i huvudsak anslutna till den gällande rätten. Beträffande de olika formerna för testamentes upprättande föreslås emellertid den avvikelser, att det muntliga testamentet icke må anlitas såsom en med det skriftliga jämställd testamentsform utan allenast förekomma vid sjukdom eller annat nödfall. På vissa punkter råder för närvarande ovisshet, huru lagens ålderdomliga föreskrifter äro att uppfatta, och förslaget avser att undanröja denna oklarhet genom tydliga bestämmelser i ämnet. I fråga om återkallelse stadgas, att

*Testamentes
upprättande
eller åter-
kallelse.*

Förslaget.

testamente skall vara utan verkan, då testator otvetydigt givit tillkänna, att förordnandet ej längre är uttryck för hans yttersta vilja, och i texten har erinrats om två huvudformer för återkallelse, nämligen förklaring i den ordning, som gäller för testamentes upprättande, och förstörande av testamentshandlingen.

Motion. Med instämmande i den av lagrådet lämnade motivering, som återfinnes i propositionen (s. 25—28), har herr *Ekman* i en av sina motioner (I: 157) yrkat ändrad lydelse av det stadgande, som avser återkallelse av testamente. Enligt motionärens mening skall testamente anses återkallat, allenast om testator i testamentsform återkallat sitt förordnande eller förstört testamentshandlingen eller eljest därmed vidtagit åtgärd, varav framgår, att vad däri förordnats icke längre var uttryck för hans yttersta vilja.

Utskottet. De bestämmelser, som i 2 kap. av förslaget till lag om testamente upptagits rörande upprättande och återkallelse av testamente, finner utskottet vara väl grundade. Det muntliga testamentet erbjuder från de synpunkter, som pläga anläggas på frågan om testamentsformens berättigande, icke på långt när så stor säkerhet som det skriftliga testamentet och förtjänar förvisso ej att bibehållas såsom ordinär testamentsform. Om formregler gäller i utpräglad grad, att deras innebörd bör för envar stå tydlig och klar till undvikande av risker för ogiltighet på formella grunder, och förslaget synes utskottet väl fylla de anspråk, som sålunda kunna framställas. Såsom en fördel hos förslaget i förhållande till gällande lag kan antecknas, att testamentsvittnenas funktion är uttryckligen angiven samt att osäkerhet ej längre behöver råda angående de omständigheter, som utgöra jäv mot vittnena.

Vad särskilt beträffar ordningen för testamentes återkallelse vore det enligt utskottets mening otillfredsställande, om testamentariskt förordnande i något fall måste verkställas, oaktat testator otvetydigt tillkännagivit, att testamentet ej längre är uttryck för hans yttersta vilja. Det torde också förhålla sig så, att den, som på principiella grunder fordrar återkallelse i testamentes form, av de praktiska skäl, som anförts i propositionen (s. 61—62), drives till att såsom återkallelse godtaga icke blott förstörande av testamentshandlingen och annan därmed vidtagen åtgärd utan även varje annan otvetydigt avgiven förklaring, att förordnandet ej längre är uttryck för den yttersta viljan. Utskottet kan därför icke ansluta sig till det förslag, som i ämnet framställts av motionären.

*Testaments-
tolkning.
Förslaget.*

I 3 kap. av förslaget till lag om testamente har — utom en regel om testamentstolkning i allmänhet och verkan av felskrivning eller annat misstag samt ett stadgande, innehållande förklaring å vissa använda begrepp — upptagits ett antal bestämmelser till ledning för verkställigheten, då förordnandets innehåll ej lämnar erforderlig upplysning. Dessa bestämmelser kunna karakteriseras såsom tolkningsregler, enär de äro grundade på en generaliserande testamentstolkning, d. v. s. i det särskilda fallet innefatta den lösning, som för testatorer i allmänhet kan anses framstå såsom den naturliga. Dessa regler skola icke träda i tillämpning, då med hänsyn till förordnandets syfte och

övriga omständigheter annat får anses följa förordnandet. De angivna tolkningsreglerna taga bland annat sikte på sådana fall, då kvarlåtenskapen ej förslår till utgivande av samtliga legat eller då testamente på grund av testamentstagarens död eller annat hinder icke kan verkställas i vad honom angår. Kunnna samtliga legat ej utgå, skall enligt 3 § legat, som avser viss egendom, äga företräde framför annat, varemot i övrigt nedsättning skall ske efter legatens värde. Dör testamentstagare, innan hans rätt inträtt, eller kan testamentet eljest ej verkställas i vad honom angår, skola enligt 6 § hans avkomlingar träda i hans ställe, såframt de i fråga om arv efter testator varit berättigade därtill.

I sistnämnda motion (I: 157) har i anslutning till lagrådets yttrande (prop. s. 28 och följ.) hemställts om vissa jämkningar i förevarande kapitel. Vid uppkommande konkurrens mellan legat bör enligt motionären legat, som avser vissa möbler, smycken eller därmed jämförliga lösören, äga företräde framför annat men i övrigt nedsättning äga rum efter legatens värde. Den i 6 § upptagna regeln har i motionärens förslag uteslutits under motivering, att tillämpningen av den där stadgade successionsföljden i ett mycket stort antal fall icke kunde anses vara testators mening. Vidare har motionären hemställt om sådan omredigering av kapitlet, att de speciella tolkningsreglerna bleve sammanförda med första stycket i 1 § till en enda paragraf.

Motion.

Enligt utskottets mening är det till betydande gagn, att bestämmelser givas till ledning för testamentes verkställande i tvivelaktiga fall. Därigenom vinnes en enhetlig rättstillämpning, som i den allmänna uppfattningen framstår såsom naturlig och riktig. Eftersom reglerna erhålla allenast supplerande natur, kommer verkställigheten å andra sidan aldrig i strid med testators vilja i de fall, då denna framgår av förordnandets syfte och övrige omständigheter.

Utskottet.

Det närmare innehållet av nämnda bestämmelser synes utskottet fylla sitt ändamål att vara vägledande vid testamentstolkningen. Även om det ibland och ej minst under de förutsättningar, som angivas i 3 och 6 §§, med hänsyn till föreliggande omständigheter kan bliva fråga om undantag från den givna regeln, läser denna vara riktig och lämplig för prövningen i de fall, där testators mening ej framgår av förordnandet. Särskilt vore det enligt utskottets mening olyckligt, om farhågan för en obefogad tillämpning av regeln i 6 § skulle föranleda bortfallande av det stöd, som däri givits för en i många fall synnerligen berättigad verkställighet av testamentet till förmån för den insatte testamentstagarens avkomlingar. Vad motionären i dessa delar yrkat kan utskottet sålunda icke biträda. Ej heller anser sig utskottet kunna förorda den sammanslagning av de olika tolkningsreglerna, varom i motionen hemställts. Utan att reglernas karaktär av subsidiära rättssatser bleve ytterligare framhävd, skulle en sådan omarbetning medföra, att lagtexten på denna punkt utformades enligt helt andra principer än dem, som eljest till vinnande av enkelhet och reda kommit till användning i förslagen.

Några oftare förekommande testamentstyper hava blivit föremål för särskild reglering. I 4 kap. 1 § av testamentslagsförslaget behandlas det fall, då egendom, som tillkommer efterlevande make såsom arvinge eller universell

*Särskilda
testaments-
typer.*

Förslaget.

testamentstagare, skall därefter tillfalla annan, och denna regel motsvarar med något vidgat tillämplighetsområde 2 kap. 9 § lagen om arv. Vidare givas — för första gången i svensk lagstiftning — mera ingående föreskrifter om den testamentariska nyttjanderätten samt några speciella bestämmelser dels om förordnande, varigenom viss egendom tillagts två eller flera efter varandra (successivt legat), och dels rörande testamentarisk avkomsträtt.

Motion.

I motionen I: 157 har framställts yrkande om uteslutning av 4 kap. 1 § samt av de föreskrifter, som närmare reglera den testamentariska nyttjanderätten, med undantag av två stadganden, avseende dels egendomens ansvar för ägarens gäld och dels åtgärder mot nyttjanderättshavare, som gör sig skyldig till vanvård av egendomen. Till stöd för detta yrkande har motionären anfört, att de flesta bestämmelserna i ifrågavarande kapitel på ett kränkande och obehörigt sätt ingrepe i den förfoganderätt, som genom testamente vanligen upplättes, då man talade om »nyttjanderätt» eller »sitta i oskift bo» o. s. v. En sådan testamentstagare vore enligt motionären icke en förvaltare för annans räkning av viss egendom utan hade en mera fri och självständig förfogande- och förbrukningsrätt, däri endast i fall av uppenbart, grovt åsidosättande av en efterföljande testamentstagares rätt ett ingripande borde göras.

Utskottet.

Den omständigheten, att flera skola njuta förmån av kvarlåtenskapen, viss del därav eller därtill hörande egendom, är ofta ägnad att medföra ovisshet om de befogenheter, som tillkomma de olika testamentstagarna. Att undanröja denna ovisshet är därför en av de viktigaste uppgifterna för en ny testamentslagstiftning. De särskilda regler, vilka givits i ämnet, synas utskottet utformade enligt sådana principer, som böra vara vägledande vid lagstiftning av denna art. Bestämmelserna om testamentarisk nyttjanderätt skola tydligen tillämpas allenast då testator upplåtit en rätt att nyttja egendomen. De komma sålunda icke ifråga, när testator avsett en rättsställning, som innebär en friare rätt för testamentstagaren. Vad åter angår den närmare regleringen av den testamentariska nyttjanderätten, hava åt nyttjanderättshavaren inrymts de befogenheter, som i allmänhet motsvara en testators avsikt med förordnandet. Utskottet, som vid sådant förhållande icke delar motionärens uppfattning, kan följaktligen ej heller tillstyrka, att någon del av förevarande kapitel utgår ur lagtexten.

Testamentes ogiltighet.

Förslaget.

De föreslagna reglerna om testamentes ogiltighet på grund av rubbad själsverksamhet eller fel i viljan innehålla i stort sett en närmare utveckling av vad som är gällande rätt i ämnet. Ogiltighetsgrunderna äro dock något vidgade därigenom, att testamente fränkants giltighet även då någon förmått testator att upprätta testamentet genom missbruk av hans oförstånd, viljesvaghet eller beroende ställning.

Utskottet.

Det torde kunna hälsas med tillfredsställelse, att dylikt otillbörligt inflytande å testator tillerkänts betydelse vid prövningen av testamentes giltighet. Ej sällan har, utan att tvångsmedel använts, sådant inflytande övats å testators beslut, att testamentet skäligen icke bör få gälla såsom uttryck för den yttersta viljan. Det otillbörliga inflytandet har hittills icke uttryckligen erkänts

rubba testamentets giltighet, och förslaget fyller sålunda onekligen en brist i lagstiftningen. Genom lagregelns avfattning är det sørjt för att denna ogiltighetsgrund kan åberopas allenast då den påverkan, för vilken testator varit utsatt, är i verklig mening otillbörlig. Det skall nämligen visas föreligga missbruk av en hos testator förefintlig brist i förmågan av fritt och självständigt handlande, en brist, som i de flesta fall har sin grund i allmän viljesvaghet men även kan bero av oförstånd eller beroende ställning. Även om ifrågasvarande bestämmelse någon gång kunde komma att av part åberopas i fall, då testator allenast tagit intryck av en oklanderlig rådgivning, lærer det icke föreligga någon risk för att stadgandet oriktigt uppfattas och tillämpas av domstolarna.

Enligt 6 kap. av testamentslagsförslaget kan testamentstagaren under vissa omständigheter förverka sin på testamentet grundade rätt. Först och främst har under 1 § upptagits motsvarighet till de i arvslagen givna bestämmelserna om förverkande av arvsrätt. Sålunda har stadgats, att icke någon må taga testamente efter den, som han genom brottslig gärning uppsåtligen bragt om livet, ävensom att dråp å den, som är arvinge eller testamentstagare efter annan, icke skall föranleda bättre rätt på grund av dennes testamente, än om den dräpte levat. Såsom skäl för förverkande hava vidare i 2 § angivits vissa angrepp på testationsfriheten. Här avses sådana åtgärder, som innebära, att någon förmedelst tvång, förledande eller missbruk av testators oförstånd, viljesvaghet eller beroende ställning föranlett eller hindrat testator att upprätta eller återkalla testamente. Förverkande skall även inträda, då någon uppsåtligen förstört eller undanhållit testamente. Den stadgade påföljden skall emellertid ifrågakomma allenast i den mån ej särskilda skäl tala däremot, och domstol kan därför med hänsyn till omständigheterna bestämma, att förverkandepåföljden skall inskränkas eller helt uteslutas. En så avsevärd mildring ineffattades ej i lagberedningens förslag; enligt detta skulle förverkande följa, där ej vad testamentstagaren låtit komma sig till last tillgivits honom av testator. Slutligen är föreskrivet, att vad beträffande förverkande är stadgat om föröfvare av brottslig gärning också skall gälla den, vilken haft del i brottet såsom i 3 kap. 1—6 §§ strafflagen sägs.

I motionen I: 157 har yrkats, att ur 6 kap. måtte uteslutas de förverkandebestämmelser, som sammanhånga med angrepp på testationsfriheten och obehöriga åtgärder med testamentshandlingen. Motionären har åberopat lagrådets yttrande (prop. s. 33—34), enligt vilket mot den i de föreslagna lagbuden stadgade påföljden särskilt kunde invändas, att den icke vore satt i någon proportion till skadan av det rättsstridiga förfarandet.

Otvivelaktigt bör rätten att taga testamente förverkas genom brott, motsvarande dem, som för närvarande utgöra anledning till förverkande av arvsrätt. Men härvid kan man svårligen stanna. Det är ej tilltalande, att grova angrepp på testationsfriheten lämnas utan påföljd. Och av särskild vikt är, att förverkande kan inträda på grund av förstörande eller undanhållande av testamente. Då testamentshandlingen sällan sättes i taka händer, kan den lätt bliva föremål

Förverkande av rätten att taga testamente.

Förslaget.

Motion.

Utskottet.

för obehöriga manipulationer av dödsbodelägare, som har intresse av att hindra testamentets verkställighet. Säkerligen tjänar blotta tillvaron av en regel om förverkande som ett verksamt skydd mot dylika förfaranden. Vål kunde det överhuvud taget synas riktigt att låta förverkande inträda i direkt proportion till den påtalade åtgärden, så att påföljden omfattade just så mycket som kunnat vinnas genom det ifrågavarande förfarandet. En sådan princip kan emellertid icke genomföras, eftersom man i de fall, då testator hindrats att upprätta eller återkalla testamente, icke kan fastställa den fördel, som kunnat ernås. Enligt förslaget har åt domstolen inrymts en jämförelsevis fri prövningsrätt; påföljden kan i det särskilda fallet mildras med hänsyn till omständigheterna. Denna föreskrift läser innefatta full garanti för att stadgandet icke medför någon onödig stränghet. Utskottet, som finner samtliga de föreslagna förverkandereglerne välgrundade, kan sålunda icke biträda det i motionen framställda yrkandet.

Övriga testamentsrättsliga stadganden.

Förutom de regler, för vilka nu redogjorts, föreslås åtskilliga andra testamentsrättsliga bestämmelser av betydelse. I 1 kap. 1 § gives föreskrift om behörigheten att göra testamente, och 3 § i samma kapitel behandlar utländsk medborgares rätt att här i riket taga testamente. I 7 kap. upptagas stadganden om bevakning, delgivning och klander, och 8 kap. innehåller bestämmelser om preskription av testamentstagares rätt i anslutning till reglerna om arvsrättspreskription i 9 kap. lagen om arv. Bestämmelser om införande av den nya testamentslagen hava givits i en särskild promulgationslag.

Mot förslaget i dessa delar har utskottet icke något att erinra. De föreslagna bestämmelserna innefatta huvudsakligen en utformning av den gällande rätten eller äro betingade av regler, som upptagits i lagen om arv.

*Arvsavtal.
Förslaget.*

I ett förslag till lag om arvsavtal hava sammanförts några kortfattade stadganden, avseende att vara till ledning vid behandlingen av denna hittills oreglerade avtalstyp. Har någon i fråga om arv efter den, som ännu lever, träffat avtal med annan än denne, är dylikt avtal enligt 1 § ogiltigt, och detsamma gäller om avtal angående rätt på grund av testamente, träffade under testators livstid med annan än denne. Enligt 2 § kan arvinge hos arvlåtaren skriftligen avsäga sig sin rätt till arv. Såvitt angår laglotten är bröstarvinge dock ej bunden av sin avsägelse, med mindre han avstått från denna mot skäligt vederlag eller ock egendom, svarande mot laglotten, tillkommer arvingens make enligt testamente eller tillfaller hans avkomlingar enligt lag eller enligt testamente med föreskrift om fördelning på sätt om bröstarv är stadgat. Slutligen har i 3 § giltighet fränkants avtal, varigenom arvlåtare förfogat över sin kvarlåtenskap.

Utskottet.

Stor osäkerhet är för närvarande rådande i frågan om giltigheten av de avtal, som träffas angående kvarlåtenskapen redan under arvlåtarens livstid. Att frågan blir i lagstiftningen utredd måste därför betecknas såsom en verklig fördel. Tidpunkten för en reglering synes väl vald. Efter behandlingen

av arvs- och testamentsrätten föreligga alla förutsättningar för en prövning av arvsavtalen. Vissa i 7 kap. testamentslagen berörda frågor vinna för övrigt först sin fulla lösning genom antagande av uttryckliga föreskrifter rörande den form av arvsavsägelse, som består i godkännande av arvlåtarens testamente (jämför lagberedningens betänkande s. 347 och 366).

Riktigheten av ett förbud mot avtal om tredje mans kvarlåtenskap lärer numera icke på allvar ifrågasättas. Däremot bör otvivelaktigt utrymme lämnas åt avtal, varigenom arvinge hos arvlåtaren avsäger sig sin rätt till arv. Att därvid fordra iakttagande av skriftlig form synes utskottet välbetänkt. Såvitt möjligt bör rättssäkerhet skapas på detta till tvister inbjudande område. Beträffande verkan av arvsavsägelse, i vad den angår laglotten, tala enligt utskottets mening vägande skäl för att det skydd, med vilket laglottsrätten redan nu är omgärdad, närmare utformas i lagregler. Denna rätt är nämligen så starkt grundad, att rättsordningen icke bör tillåta dess åsidosättande genom avtal under vilka förhållanden som helst. Ej sällan befinner sig bröstarvinge vid avsägelsen i sådant läge, att han av omständigheternas tryck drives till avtalet på för honom mycket oförmånliga villkor. Och vidare tillkommer en synpunkt, som sammanhänger med antagande av uttryckliga bestämmelser rörande ifrågavarande form av arvsavtal. För närvarande är avsägelse av laglottsrätten under arvlåtarens livstid mindre vanlig redan på den grund, att de flesta människor icke räkna med möjligheten av sådant avtal. Särskilda regler i ämnet äro tydligen ägnade att bereda allmän insikt om en sådan möjlighet och ökad användning av denna avtalsform. Om avsägelsen förklarades obetingat bindande, kunde det befaras ofta inträffa, att äkta makar, i avsikt att tillgodose varandra i möjligaste mån, toge bröstarvingarnas godkännande å inbördes testamente, som uteslöte laglottsrätten. En dylik utveckling skulle uppenbarligen lända till obehörigt intrång i laglottsrätten. Det sätt, på vilket det erforderliga laglottsskyddet i förslaget genomförts, synes utskottet ändamålsenligt och torde stå i god överensstämmelse med den härskande uppfattningen om laglottsrätten och dess betydelse. Utskottet tillåter sig att i denna fråga även hänvisa till vad nedan yttrats i samband med behandlingen av de motioner, som avse inskränkningar i laglottsrätten.

Vad slutligen angår avtal, varigenom arvlåtaren förfogat över sin kvarlåtenskap, torde den avvisande hållning, som förslaget intager till dylika avtal, vara fullt berättigad. Testamentet är säkerligen den enda naturliga formen för ett förfogande för dödsfalls skull. En arvlåtare, som bundit sig genom avtal, måhända vid en tidig tidpunkt av sitt liv, kan därigenom bliva förhindrad att med hänsynstagande till omständigheter, som sedermera inträffa, på ett ändamålsenligt sätt bestämma om kvarlåtenskapen.

Beträffande övriga i propositionen innefattade förslag har utskottet icke funnit någon anledning till erinran. I detta sammanhang vill utskottet framhålla, att i 10 kap. lagen om arv upptagits vissa grunder för förverkande av arvsrätt, vilka utgöra motsvarighet till testamentslagens regler, såvitt de avse

*Lagförslagen
i övrigt.*

förverkande av testamentstagares rätt såsom följd av angrepp på testationsfriheten och obehöriga åtgärder med testamentshandlingen. Av herr *Ekman* (I: 157) framställt yrkande, att ifrågavarande bestämmelser i arvslagen måtte utgå, kan utskottet sålunda lika litet tillstyrka som motionärens förslag om uteslutande av vissa föreskrifter ur 6 kap. testamentslagen.

Väckt fråga om inskränkning i laglottsrätten.

I den av herr *Schlyter* väckta motionen (I: 155) har hemställts, att riksdagen ville i samband med behandlingen av propositionen med förslag till lag om testamente m. m. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, innan revisionen av ärvdabalken avslutades, ville taga under förnyat övervägande frågan om laglottens begränsning samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill detta övervägande kunde föranleda.

Vidare hava herrar *Fehr* och *Edward Larson* samt *Hedlund* i lika lydande motioner (I: 156 och II: 252) yrkat, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om fullständig och förutsättningslös utredning, huruvida icke laglottsrätten borde inskränkas.

I sistnämnda motioner lämnas i anslutning till lagberedningens betänkande med förslag till lag om arv följande kortfattade redogörelse för laglottsinstitutets utveckling i vårt land.

Laglottsinstitutet i svensk rätt.

Laglottsinstitutet har gammal hävd i svensk rätt. Den äldsta svenska rätten torde överhuvud taget icke hava medgivit rätt att genom testamente stadga avvikelser från den lagstadgade arvsföljden; varje legalt arvsanspråk kan sålunda sägas hava varit försett med laglottsskydd. Kyrkans strävan för utvidgad gåvofrihet började emellertid så småningom göra sig gällande, i följd varav landskapslagarna kommo att innehålla bestämmelser om rätt att för fromma ändamål bortgiva större eller mindre del av sin egendom, därvid i allmänhet åtskillnad gjordes mellan olika slag av egendom, nämligen så att större frihet medgavs i fråga om avlingejord och lösören än i fråga om arvsjord. Denna tendens att medgiva rätt att bortgiva egendom för fromma ändamål rönt emellertid kraftigt motstånd från det vid släktjorden knutna ättintresset. Då emellertid den fasta egendomen i stad icke hade på långt när samma betydelse i förmögenhetsavseende som jordagods på landet, kommo stadslagarna att medgiva större dispositionsfrihet över egendom än landskapslagarna och landslagarna; stadslagarna gjorde ej skillnad mellan förordnande för fromma ändamål och till enskilda personer samt ej heller mellan olika slag av egendom utan medgävo testamentsfrihet beträffande viss kvotdel av hela egendomen.

Sedan den katolska kyrkan genom reformationen förlorat sin maktställning, fingo de krafter, som i ättens intresse bekämpade testamentsfriheten, sitt inflytande ökat. Emellertid upphörde icke behovet av dispositionsfrihet över egendomen därmed utan blev med tiden starkare. På grund av gällande lags ofullständighet och otydlighet kom en stor osäkerhet i rättstillämpningen att göra sig gällande, vilket åter föranledde talrika testamentstvister. I den med anledning härav år 1686 utfärdade testamentsstadgan bibehölls

skillnad mellan testamentsfrihet enligt landsrätt och enligt stadsrätt. Enligt landsrätten bestämdes testamentsfriheten efter egendomens beskaffenhet; över arvejord fick man i regel icke testamentera, men i fråga om avlingejord och lösöre hade man full testamentsfrihet. Enligt stadsrätten åter förblev det vid det gamla: oavsett egendomens natur kunde man testamentera över en kvotdel av dess värde, olika stor alltefter olika arvssituationer.

Denna skillnad mellan landsrätt och stadsrätt bibehölls i princip även i 1734 års lag. På grund av det missnöje, som denna skillnad mellan testamentsfriheten å landet och i stad emellertid medförde, tillkom förordningen och förklaringen den 19 augusti 1762, vilken innebar, att om bröstarvingar saknades, skulle efter stadsrätten gälla detsamma som efter landsrätten, så att man följaktligen skulle äga fritt disponera över avlingejord och lösöre. Den sista etappen före tillkomsten av den nya arvslagen utgjordes av förordningen den 21 december 1857, enligt vilken skillnaden mellan land och stad hävdades i förevarande avseende samt laglottsskyddet begränsades till bröstarvingar och bestämdes till viss kvotdel, nämligen hälften av arvslotten.

Vid den år 1928 genomförda revisionen av de arvsrättsliga reglerna hade man att ånyo taga ställning till laglottsinstitutet. Därvid bibehölls i huvudsak den bestående ordningen. Hälften av den arvslott, som enligt lag tillkomme bröstarvinge, skulle fortfarande vara hans laglott. Vissa i samband med nya arvslagen antagna bestämmelser innefatta emellertid begränsning av laglottsrätten. Enligt 8 kap. nämnda lag kan nämligen under särskilda betingelser utgå underhållsbidrag, som inkräktar på bröstarvinges laglott. Och vidare föranleder bodelningsregeln i 13 kap. 12 § giftermålsbalken (den s. k. tretusen kronors-regeln), att laglotten i mindre dödsbon inskränkes eller helt åsidosättes.

Den av herr *Schlyter* väckta motionen ansluter sig i motiveringen till en *Motionerna.* reservation vid utskottets utlåtande den 22 mars 1928 nr 21 i anledning av proposition med förslag till lag om arv, i vilken reservation bland annat framförts följande synpunkter. Bestämmelserna om laglott kunde i vissa fall, särskilt i fråga om större förmögenheter, innebära en obehörig inskränkning i testamentsfriheten. De skäl, som anfördes till stöd för laglottsbestämmelsernas upprätthållande, räckte i varje fall ej till för att motivera, att bröstarvinge skulle kunna genom klander av testamente tillskansa sig en miljonförmögenhet, som han icke vore i stånd att förvalta. Rent orimliga bleve laglottsbestämmelserna, om i ett dylikt fall t. ex. den ende bröstarvingen vore en sinnesslö eller sinnessjuk person, vars förmyndare skulle äga klandra ett testamente till förmån för ett allmännyttigt ändamål, ehuru arvlåtaren till fullo sörjt för bröstarvingens bästa vård under hans återstående livstid. Överhuvud syntes det kunna ifrågasättas, huruvida laglottsidén vore berättigad i vidare mån, än att barn gentemot sina föräldrar borde äga anspråk på en utbildning i förhållande till sina anlag och föräldrarnas förmögenhetsförhållanden, varutöver måhända dock genom lämpliga laglottsbestämmelser borde sörjas för att fast eller lös egendom med karaktär av släktegendom ej bleve borttestamenterad.

Herrar *Fehr* och *Edward Larson* samt *Hedlund* hava gjort gällande, att den å släktskapen grundade ekonomiska och sociala samhörigheten mellan arvlåtare och arvingar alltmera försvagats. Påvisandet av släktens genom tiderna minskade betydelse syntes motionärerna böra föranleda till ett noggrant och förutsättningslöst övervägande, huruvida icke de skäl, som talade för laglottens avskaffande eller i allt fall för dess väsentliga inskränkning, borde anses hava nått den styrka, att de borde få göra sig gällande i lagstiftningen. Enligt motionärernas mening kunde det ur principiell synpunkt svårigen tillfyllest motiveras, att man icke skulle äga fritt förfoga över sin egendom för dödsfalls skull lika väl som under livstiden. I detta sammanhang har det särskilt framhållits såsom för rättsmedvetandet kränkande, att bröstarvingar, som icke blott äro ekonomiskt oberoende utan även besitta en anseelig förmögenhet, skola vara ovillkorligen berättigade att i strid mot arvlåtarens uttryckta vilja om kvarlåtenskapens anslående till allmännyttigt ändamål sätta sig i besittning av halva kvarlåtenskapen. Laglottsrätten säges vidare kunna lända till skada för arvingens personliga utveckling, i det att vetenskapen om laglottens utfående lätt kan verka avhållande från ett strävsamt arbete och uppmuntra till ett sysslolöst, slösaktigt och eljest för den enskilde och det allmänna skadligt liv. Vidare hava motionärerna framhållit vissa fall, då enligt deras mening testationsrätt med inkräktande å laglottens skulle vara befogad. Särskilt har ansetts önskvärt, att arvlåtaren i vidare mån än som är möjligt enligt arvslagen må äga tillgodose barn, vilket på grund av sjukdom eller eljest är ur stånd att själv försörja sig. Jämväl i fråga om dödsbon, innefattande ett mindre jordbruk, ett eget hem för bostadsändamål, en verkstad eller dylikt, kan det enligt motionärerna vara ett berättigat intresse för arvlåtaren att förordna om hela kvarlåtenskapens förenande hos någon av arvingarna med uteslutande av de övriga.

Utskottet.

Vid arvslagens tillkomst framhölls, att underlaget för arvsrätten vore den på släktskap grundade ekonomiska och sociala samhörigheten mellan arvlåtare och arvingar samt att denna samhörighet såsom särskilt starkt grundad i förhållandet mellan arvlåtaren och hans bröstarvingar föranlett bröstarvets förtätande till en privilegierad arvsrätt, omfattande halva arvslotten. Vad sålunda anförts läser otvivelaktigt äga giltighet. Bland huvudmassan av vårt folk torde alltjämt råda den meningen, att den av ålder gällande laglottsrätten bör bibehållas. Detta synes även lämpligt, om man anlägger ett praktiskt-ekonomiskt betraktelsesätt. Den egendom, som är föremål för enskild äganderätt, måste av en generation lämnas till en följande, och det ter sig såsom regel naturligare, om egendomen vid denna växling går från den döde till hans bröstarvingar än till någon annan. Alldeles särskilt påkallad synes en sådan ordning, då egendomen härrör från arvlåtarens och hans bröstarvingars gemensamma arbete. En son, som hemma hos föräldrarna arbetar för den gemensamma bärgningen, kan icke fränkännas en viss rätt till de i kvarlåtenskapen efter föräldrarna ingående besparingarna. Därest fadern hade möjlighet borttestamentera all sin egendom till någon utomstående och begagnade denna möjlighet, skulle en sådan successionsföljd knappast

vara den ekonomiskt lämpligaste och i allt fall framstå såsom en hårdhet mot sonen. I detta sammanhang vill utskottet framhålla, att även om, såsom motionärerna erinrat, arvet någon gång kan vara till skada för arvingens karaktärsdaning, den arvfallna egendomen i allmänhet innebär ett ekonomiskt handtag eller ett startkapital för en skötsam och arbetsam medborgare.

Redan möjligheten till arvlösgörelse är ägnad att oroa det goda förhållandet mellan föräldrar och barn. Att alla barnen uteslutas från arv kan verka sprängning av bandet mellan de båda generationerna, och tillgodoses ett av barnen på de övrigas bekostnad, uppstår missämja mellan syskonen. Barnen råka också lätt i ett beroende, som är mindre lämpligt. Så kan fadern med hot om arvlösgörelse hindra sonen från att välja ett för honom passande yrke eller ingå ett äktenkap, mot vilket ur objektiva synpunkter icke några invändningar kunna göras. Den fulla testationsfriheten kan även befordra skadliga monopoltendenser. En sådan utveckling kan spåras i England, där laglottsrätten är ett okänt institut. I detta land återfinnes en mycket stor olikhet i förmögenhetsförhållanden, och det har varit brukligt att hopa stora jordkomplex på få händer.

Det måste medgivas, att fall kunna påvisas, då laglottsrätten icke fyller någon egentlig uppgift eller då den kan lägga hinder i vägen för tillgodoseende av behjärtansvärda önskemål. Detta förhållande förbisågs icke vid den generella omprövning av laglottsrätten, som ägde rum vid arvslagens tillkomst. Emellertid gällde det då, liksom även nu, att väga fördelarna av full testationsfrihet mot nackdelarna av en sådan ordning. Det är i jämförelsevis få fall, som laglottsrätten står hindrande i vägen för fullföljande av något berättigat syfte. Däremot är laglottsrätten i det hela till gagn, och den oinskränkta testationsfriheten skulle i ett mycket stort antal fall kunna användas till direkt skada. Det är under sådana omständigheter uppenbarligen icke anledning att med hänsyn till de fall, då oinskränkt testationsfrihet är motive-rad, vidtaga den genomgripande åtgärden att avskaffa laglottsinstitutet.

Emellertid återstår att pröva, huruvida icke laglottsrätten, utan att upphävas, kan ytterligare inskränkas i ändamål att lämna utrymme för utvidgad testationsfrihet i särskilda fall. Det har redan inledningsvis framhållits, att laglottsrätten enligt gällande lag är underkastad inskränkningar genom bestämmelserna i 8 kap. arvslagen om underhållsbidrag och, i fråga om smärre dödsbon, bodelningsregeln i 13 kap. 12 § giftermålsbalken. Vid behandlingen av föreskriften om underhållsbidrag ur kvarlåtenskapen för ännu ej uppfostat barn anförde emellertid utskottet i sitt utlåtande nr 21 vid 1928 års riksdag, att den jordbrukande befolkningens förhållanden ofta måste anses föranleda en varsam tillämpning av den ifrågavarande bestämmelsen. På landsbygden vore ofta förmögenheten ett resultat av samtliga familjemedlemmars, ej minst de äldre syskonens, gemensamma arbete, och utskottet ansåg därför nödvändigt, att hänsyn toges till den produkt av dessa syskons arbete, som vid faderns eller moderns död funnes i boet.

Av lagberedningens betänkande med förslag till lag om testamente framgår, att beredningen övervägt, huruvida efterlevande makes underhållsbehov lämp-

ligen kunde tillgodoses på den vägen, att make finge genom testamente sörja för efterlevande makens underhåll även med åsidosättande av bröstarvinges rätt till laglott. En förebild till sådan lösning finnes i 8 kap. 2 § lagen om arv, enligt vilket stadgande arvlåtaren äger, med belastande av bröstarvinges laglott, genom testamente förordna om underhållsbidrag till barn, som i följd av sjukdom eller annan dylik orsak är ur stånd att själv försörja sig. Ehuru tillgodoseendet av efterlevande makens underhåll i regel ligger arvlåtaren varmt om hjärtat och makens anspråk att se sin försörjning betryggad genom det gemensamma boets tillgångar kan synas starkt grundat, har beredningen funnit införandet av en till sin räckvidd så obestämd rätt att genom testamente göra intrång på laglotten vara förknippat med stora betänkligheter. Beredningen har därvid bland annat anlagt följande synpunkter. Möjligt vore visserligen, att sådana underhållstestamenten bleve jämförelsevis lika sällsynta som liknande förordnanden till försörjningsodugliga barn hittills varit; den ifrågasatta regeln bleve då oskadlig men också utan praktisk nytta. Men det kunde även, åtminstone inom vissa samhällslager, efter hand bliva sed, att makar genom inbördes testamente tillförsäkrade varandra vad av kvarlåtenskapen kunde befinnas erforderligt för den efterlevandes underhåll. Det vore ingalunda osannolikt, att den tänkta lagregeln komme att giva upphov till vissa allmänt anlitade testamentstyper, som till det yttersta tillgodosåge efterlevande makens intressen. Om till följd därav den yngre generationen uppkallades till försvar för laglottsrätten, kunde icke utan fog förebräelser riktas mot lagstiftningen för att hava på ett ömtåligt rättsområde skapat en källa till split och rättegångar mellan närskylda. Om åter barnen respekterade den tillämpning, föräldrarna gjort av den nya lagregeln, även då förordnandets laglighet kunde sättas i fråga, bleve faran för laglottens underminering överhängande. Även ett lojalt bruk av regeln kunde för övrigt, om det bleve mera utbrett, visa sig ägnat att äventyra de viktiga intressen, som det vore laglottsrättens uppgift att omgärda.

Det har sålunda visat sig, att det är vanskligt att införa bestämmelser, som avse att för tillgodoseende av särskilda önskemål begränsa laglotten. Överhuvud taget kan laglottsrätten svårligen ytterligare inskränkas utan risk för rubbning av grundvalarna för laglottsinstitutet.

Så nyligen som år 1928, vid arvslagens antagande, har laglottsrätten efter noggrann utredning befunnits förtjänt att bibehållas. En omprövning av detta ämne synes icke böra ifrågakomma, med mindre starka skäl kunna anföras. Dylika skäl äro enligt utskottets mening icke förebragta. Av vad utskottet yttrat rörande detta spörsmål har framgått, att utskottet ej anser sig kunna tillstyrka någon åtgärd i anledning av motionerna.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med bifall till propositionen, måtte antaga följande

L a g

om testamente.

Hänigenom förordnas som följer:

1 KAP.

Om rätt att göra eller taga testamente.

1 §.

Den, som fyllt tjuguet år, må genom testamente förordna om sin kvarlåtenskap. Testamente må ock göras av underårig, som är eller varit gift eller som efter fyllda sexton år vill förordna om egendom, över vilken han äger själv råda.

2 §.

Förordnande till annan än den, som är född vid testators död eller då är avlad och sedermera födes med liv, vare utan verkan.

Utän hinder av vad nu är sagt gälle förordnande, enligt vilket blivande arvsberättigade avkomlingar till någon, som enligt första stycket äger taga testamente, skola erhålla egendom till full ägo sist vid dennes död eller då annan, vilken skall åtnjuta rätt till egendomen, avlider eller hans rätt eljest upphör. Ej må i sådant förordnande olikhet göras mellan syskon, vilka ej äro födda eller avlade vid testators död.

3 §.

Om rätt för utländsk medborgare att här i riket taga testamente gälle vad om utlännings rätt att taga arv är stadgat.

2 KAP.

Om upprättande och återkallelse av testamente.

1 §.

Testamente skall upprättas skriftligen med två vittnen. I deras samtidiga närvaro skall testator underskriva testamentshandlingen eller vidkännas sin underskrift därå; och bestyrke vittnena handlingen med sina namn. Vittnena skola äga kännedom om handlingens egenskap av testamente, men stående det testator fritt att låta dem veta dess innehåll eller ej.

2 §.

Testamentsvittnena böra vid sina namn anteckna yrke och hemvist. De böra ock å handlingen teckna intyg rörande tiden för bevitnandet samt övriga omständigheter, som kunna vara av betydelse för testamentets giltighet.

Hava vittnena å handlingen intygat, att vid testamentets upprättande så tillgått som i 1 § sägs, skall det intyg, när klander väckes, äga tilltro, såframt omständigheter ej förekomma, som förringa intygets trovärdighet.

3 §.

Är någon på grund av sjukdom eller annat nödfall förhindrad att upprätta testamente på sätt i 1 § sägs, må han förordna om sin kvarlåtenskap muntligen inför två vittnen eller ock utan vittnen genom egenhändigt skriven och undertecknad handling.

Sådant testamente vare ogillt, om testator sedermera under tre månader varit i tillfälle att förordna om sin kvarlåtenskap såsom i 1 § är stadgat.

4 §.

Till testamentsvittne må ej tagas den, som är under femton år eller på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten är ur stånd att vittna, ej heller testators make eller den, som med honom är i rätt upp- eller nedstigande skyldskap eller svågerlag, eller hans syskon.

Ej må någon tagas till vittne vid förordnande till honom själv, hans make eller någon, vilken med honom är i skyldskap eller svågerlag, som nu är sagt. Förordnande att vara boutredningsman medföre dock ej hinder att vara vittne.

Skall testamentsvittne vid domstol höras, gälle vad i rättegångsbalken är stadgat om vittnesjäv.

5 §.

Har testator i den ordning, som gäller för testamentes upprättande, återkallat sitt förordnande eller har han förstört testamentshandlingen eller eljest otvetydigt givit tillkänna, att förordnandet ej längre var uttryck för hans yttersta vilja, vare förordnandet utan verkan.

Utfästelse att ej återkalla testamente vare ej bindande.

6 §.

Vill någon, i samband med återkallelse av visst förordnande eller eljest, göra tillägg till sitt testamente, gälle vad om upprättande är stadgat.

7 §.

Har någon genom ensidig återkallelse eller ändring av inbördes testamente väsentligen rubbat förutsättningarna för det ömsesidiga förordnandet, vare han förlustig sin rätt på grund av testamentet.

3 KAP.

Om testamentes tolkning.

1 §.

Åt testamente skall givas den tolkning, som må antagas överensstämma med testators vilja; och skall förty vad nedan i 2—9 §§ stadgas lända till efterrättelse, allenast såvitt icke med hänsyn till förordnandets syfte och övriga omständigheter annat får anses följa av förordnandet.

Har testamente genom felskrivning eller eljest till följd av misstag fått annat innehåll än testator åsyftat, gånge det likväl i verkställighet, såvitt rätta meningen kan utrönas.

2 §.

Legat skall utgå av oskifto och ej räknas å viss lott.

3 §.

Kunna samtliga legat ej utgå, skall legat, som avser viss egendom, äga företräde framför annat, men skall i övrigt nedsättning ske efter legatens värde.

4 §.

Avser förordnande viss egendom och finnes den ej i kvarlåtenskapen, vare förordnandet utan verkan.

5 §.

Är viss egendom, varom förordnande gjorts, på grund av inteckning eller eljest besvärad av panträtt eller annan rättighet, äge testamentstagaren icke i anledning därav njuta ersättning.

6 §.

Dör testamentstagare, innan hans rätt inträtt, eller kan testamentet eljest ej verkställas i vad honom angår, skola hans avkomlingar träda i hans ställe, såframt de i fråga om arv efter testator varit berättigade därtill.

7 §.

Är förordnande gjort om hela kvarlåtenskapen eller om allt, som ej utgör bröstarvinges laglott, och kan testamentet ej verkställas såvitt angår viss testamentstagare, skola, där annat ej följer av 6 §, universella testamentstagares lotter i motsvarande mån ökas.

8 §.

Har någon gjort testamente till sin trolovade eller make och upplöses där-
efter trolovningen eller äktenskapet annorledes än genom testators död, vare

förordnandet utan verkan. Samma lag vare, där någon gjort testamente till sin make och sådant fall är för handen, som i 2 kap. 8 § lagen om arv sägs.

9 §.

Är ändamålsbestämmelse meddelad beträffande legat eller eljest med avseende å viss egendom, åligge det den, vilken egendomen tillkommer, att verkställa förordnandet. I andra fall hava arvingar och universella testamentstagare att gemensamt verkställa ändamålsbestämmelse.

Underlåter någon vad sålunda åligger honom, må talan om förordnandets verkställande föras av testators arvinge, evad han äger del i boet eller ej, efterlevande make, universell testamentstagare, så ock av boutredningsman, som utsetts av testator.

10 §.

Med *legat* förstås särskild i testamente given förmån, såsom viss sak eller visst penningbelopp eller nyttjanderätt till egendom eller rätt att därav njuta ränta eller avkomst.

Universell testamentstagare är den, som testator insatt i arvinges ställe genom att tillerkänna honom kvarlåtenskapen i dess helhet, viss andel av kvarlåtenskapen eller överskott därå.

4 KAP.

Om testamentstagares rätt i vissa fall.

1 §.

Är genom testamente förordnat, att egendom, som tillkommer efterlevande make såsom arvinge eller universell testamentstagare, skall, sedan makens rätt upphört, tillfalla annan, äge vad i 2 kap. lagen om arv är stadgat motsvarande tillämpning, såvitt ej annat följer av testamentet.

2 §.

Har någon genom testamente erhållit nyttjanderätten till egendom, vartill äganderätten vid testators död eller senare skall tillfalla annan, gälle vad nedan i 3—9 §§ stadgas, såvitt ej annat följer av testamentet.

3 §.

Nyttjanderättshavaren förvaltar egendomen och njuter avkastningen därav. Vid förvaltningen skall han iakttaga jämväl ägarens rätt och bästa. Egendomen må ej sammanblandas med annan, såframt ej dess ändamålsenliga användning därtill föranleder.

Nyttjanderättshavaren skall vidkännas alla nödiga kostnader för egendomen, som böra gäldas med avkastningen under hans besittningstid.

4 §.

Lösören, som ej hava särskilt värde för ägaren, må nyttjanderättshavaren avyttra. Äro särskilda skäl till avyttring eller pantsättning av annan lös egendom och kan ägarens medverkan därtill ej vinnas, äge rätten på ansökan be- myndiga nyttjanderättshavaren att vidtaga åtgärden. Fordringar vare nytt- janderättshavaren behörig att uppsäga, och må han jämväl för dem uppbära betalning.

Ej må nyttjanderätten överlåtas.

5 §.

Kapitalbelopp skola av nyttjanderättshavaren göras räntebärande på sätt om omyndigs medel är föreskrivet, såframt ej ägaren eller, när hans samtycke ej kan erhållas, rätten medgivit annat. Utan sådant tillstånd må dock vad som varit anbragt i jordbruk eller annan näring ånyo tagas i anspråk för samma ändamål samt mindre belopp, som eljest influtit för avyttrade lösören, användas till inköp av egendom av samma slag.

6 §.

Ej må ägaren utan nyttjanderättshavarens samtycke överlåta eller eljest förfoga över egendomen. Beträffande fast egendom eller tomträtt skall sam- tycket lämnas skriftligen med två vittnen.

Kan samtycke ej erhållas, äge rätten på ansökan tillåta åtgärden, när skäl därtill äro.

Har ägaren utan erforderligt samtycke förfogat över egendom, vare åtgärden ogill, om nyttjanderättshavaren det påstår.

7 §.

Egendom, som omfattas av nyttjanderätten, må ej tagas i mät för ägarens gäld, med mindre den på grund av in-teckning eller eljest särskilt häftar därför eller fråga är om gäld efter testator, för vilken ägaren svarar enligt förord- ningen om urarvagörelse.

8 §.

Vad som trätt i stället för egendom, som omfattats av nyttjanderätten, skall tillhöra ägaren.

9 §.

Om nyttjanderättshavaren genom vanvård av egendomen eller genom annat otillbörligt förfarande uppenbarligen äventyrar ägarens bästa, må rätten på ansökan ålägga honom att ställa säkerhet för egendomen eller ock förordna, att denna skall ställas under vård och förvaltning av god man, som avses i lagen om förmynderskap.

För skada, som nyttjanderättshavaren uppsåtligen eller av vårdslöshet till- skyndat ägaren, skall ersättning gäldas, då nyttjanderätten upphör eller egen- domen ställes under vård och förvaltning av god man.

10 §.

Har genom testamente förordnats, att legat skall tillfalla två eller flera efter varandra, skall, såvitt ej annat följer av testamentet, vad i 9 § stadgas äga motsvarande tillämpning, om någon bland dem, såsom där sägs, äventyrar efterföljande testamentstagares bästa eller tillskyndar honom skada.

11 §.

Skall enligt testamente någon njuta avkomst av egendom i kvarlåtenskapen och egendomen, till betryggande av hans rätt, sättas under särskild vård, varde den, där ej annat följer av testamentet, ställd under förvaltning av god man, som avses i lagen om förmynderskap.

5 KAP.

Om testamentes ogiltighet.

1 §.

Var testator ej behörig att förordna om sin kvarlåtenskap eller är testamentet ej upprättat i laga form, vare det ej gällande. I fall, varom sägs i 2 kap. 4 § andra stycket, vare dock testamentet ogillt allenast i den del, som där avses.

2 §.

Testamente vare ej gällande, om det upprättats under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten.

3 §.

Har någon tvungit testator att upprätta testamentet eller förmått honom därtill genom missbruk av hans oförstånd, viljesvaghet eller beroende ställning, vare testamentet ej gällande.

Samma lag vare, om testator blivit svikligen förledd till testamentets upprättande eller om han eljest svävat i villfarelse, som varit bestämmande för hans vilja att göra testamentet.

6 KAP.

Om förverkande av rätt att taga testamente.

1 §.

Ej må någon taga testamente efter den, som han genom brottslig gärning uppsåtligen bragt om livet.

Dräper man sålunda den, som är arvinge eller testamentstagare efter annan, äge ej bättre rätt på grund av dennes testamente, än om den dräpte levat.

2 §.

Har någon genom tvång, förledande eller missbruk av testators oförstånd, viljesvaghet eller beroende ställning föranlett testator att upprätta eller åter-

kalla testamente eller att avstå därifrån, have han förverkat rätten att taga testamente efter denne, såvitt ej särskilda skäl däremot äro. Samma lag vare, om någon uppsåtligen förstört eller undanhållit testamente.

3 §.

Vad i 1 och 2 §§ är sagt om förövare av brottslig gärning gälle ock den, vilken haft del i brottet såsom i 3 kap. 1—6 §§ strafflagen sägs.

7 KAP.

Om bevakning, delgivning och klander.

1 §.

Testamente skall vid domstol bevakas, i stad inom sex månader och å landet sist å det ting, som infaller näst efter sex månader, från det testamentstagaren fått kännedom om testators död och det till hans förmån gjorda förordnandet.

Skall någon på grund av testamente njuta rätt efter annan och har testamentet ej bevakats enligt vad i första stycket sägs, må bevakning med laga verkan äga rum inom tid, som där stadgas, efter det han fått veta, att den föregående testamentstagarens rätt upphört.

Bevakning gälle till förmån för envar testamentstagare, för vilken tiden icke gått till ända.

2 §.

Bevakning sker vid rätten i den ort, där testator skolat svara i mål, som rörde hans person, eller, om behörig domstol ej sålunda finnes, vid Stockholms rådstuvurätt.

Vid bevakning uppvisas testamentet i huvudskrift och intages i protokollet. Har den, som vill bevaka, icke testamentet i sin besittning eller är det muntligen upprättat, sker bevakningen genom förordnandets tillkännagivande.

3 §.

Testamentstagare, för vilken bevakning ej ägt rum enligt vad i 1 och 2 §§ är sagt, have förlorat sin rätt mot arvinge, som ej avstått från klandertalan.

4 §.

Testamente skall delgivas arvinge genom överlämnande av testamentshandlingen i bestyrkt avskrift eller, i fråga om muntligt testamente, av protokoll över förhör med testamentsvittnena eller annan skriftlig uppgift om testamentets innehåll.

Efterlämnar testator, jämte make, såsom närmaste arvingar skyldemän, som avses i 2 kap. 1 § lagen om arv, må testamentet, såvitt skyldemännen angår, delgivas dem, som vid tiden för delgivningen äro närmast till arv efter testator.

Äro flera testamentstagare, gälle delgivning, som av en bland dem verkställts, jämväl för de övriga.

5 §.

Vill arvinge göra gällande, att testamente är ogillt enligt 5 kap., skall han därom föra klandertalan inom sex månader, efter det han erhöll del av testamentet på sätt i 4 § är stadgat. Försittes den tid, vare rätt till talan förlorad.

Om påkallande av jämkning i testamente för utfående av laglott stadgas i lagen om arv.

8 KAP.

Om preskription.

1 §.

Är testamentstagare okänd eller vistas han å okänd ort, skall det hos rätten anmälas av den, som har boet i sin vård, och låte rätten, när sådan anmälan sker eller förhållandet eljest varder kunnigt, i allmänna tidningarna ofördröjligen intaga kungörelse om dödsfallet och förordnandet, med anmaning till testamentstagaren att göra sin rätt gällande inom fem år från den dag, kungörelsen var införd i tidningarna.

Skall testamentstagarens rätt inträda vid annan tid än dödsfallet, må kungörelse ej ske, förrän den tid är inne.

2 §.

Testamentstagare, som ej har att göra sin rätt gällande efter vad i 1 § sägs, göre det inom tio år från det hans rätt inträdde.

3 §.

Om föreläggande för testamentstagare, som undandrager sig att giva tillkänna, huruvida han vill göra sin rätt gällande, så ock om avbrytande av preskription skall vad i avseende å arv är stadgat äga motsvarande tillämpning.

4 §.

Har testamentstagaren icke, enligt vad nu är sagt, gjort sin rätt gällande, vare han den förlustig.

5 §.

Närmare bestämmelser om kungörelse, varom i 1 § sägs, meddelas av Konungen.

L a g

angående införande av lagen om testamente.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Den nu antagna lagen om testamente skall jämte vad här nedan stadgas lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1931.

Har testator avlidit, innan nya lagen trätt i kraft, skall äldre lag fortfarande äga tillämpning.

2 §.

Genom den nya lagen upphävas:

16 kap. ärvdabalken 1 § första och andra punkterna samt tredje punkten, såvitt angår testamente, ävensom 2 och 3 §§;

18 kap. samma balk 1 §, 3 §, såvitt angår klandertalans anställande inom viss tid, och 4 §;

2 kap. 9 § lagen om arv;

tillika med de särskilda stadganden, vilka innefatta ändring eller förklaring av vad sålunda upphävda lagrum innehålla eller tillägg därtill;

så ock vad i övrigt finnes i lag eller särskild författning stridande mot nya lagens bestämmelser.

3 §.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall denna i stället tillämpas.

4 §.

Bestämmelserna i 4 kap. 9 och 10 §§ nya lagen skola lända till efterrättelse, ändå att testator avlidit före lagens ikraftträdande.

5 §.

Förordnande, som enligt 1 kap. 2 § nya lagen skulle sakna laga verkan eller som ej tillkommit i den i 2 kap. samma lag föreskrivna formen, vare likväl giltigt, där det före lagens ikraftträdande upprättats i enlighet med då gällande regler.

L a g

om vissa rättshandlingar till förmån för ofödda.

Med upphävande av 16 kap. 1 § tredje punkten ärvdabalken, såvitt angår annan rättshandling än testamente, ävensom fjärde punkten i samma paragraf, förordnas härigenom som följer:

Vad i lagen om testamente är stadgat med avseende å förordnande genom testamente till den, som ej är född eller avlad vid testators död, skall äga motsvarande tillämpning å förordnande genom annan rättshandling till förmån för den, som ej är född eller avlad vid tiden för förordnandet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1931.

L a g

om arvsavtal.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Har någon i fråga om arv efter den, som ännu lever, träffat avtal med annan än denne, vare det ogillt.

Samma lag vare om avtal angående rätt på grund av testamente.

2 §.

Avsäger sig arvinge, genom godkännande av testamente eller eljest, skriftligen hos arvlåtaren sin rätt till arv, vare det gällande. Bröstarvinge äge dock utfå sin laglott, med mindre han avstått från denna mot skäligt vederlag eller ock egendom, svarande mot laglotten, tillkommer arvingens make enligt testamente eller tillfaller hans avkomlingar enligt lag eller enligt testamente med föreskrift om fördelning på sätt om bröstarv är stadgat.

Ej må underårig avsäga sig arv, ej heller omyndigförklarad utan förmyndarens skriftliga samtycke.

Där ej av omständigheterna annat framgår, gälle arvsavsägelse ock mot arvinges avkomlingar.

3 §.

Avtal, varigenom arvlåtare förfogat över sin kvarlåtenskap, vare ej gällande.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1931.

L a g

angående ändring i 7 och 10 kap. lagen om arv.

Häri genom förordnas, dels att 7 kap. 3 § lagen om arv skall hava den ändrade lydelse nedan angives, dels att i 10 kap. samma lag skola i stället för 3 och 4 §§

införas fyra paragrafer, betecknade såsom 3—6 §§, av nedan angivna innehåll och dels att nuvarande 5 § sistnämnda kapitel hädanefter skall betecknas såsom 7 §:

7 KAP.

3 §.

För utfående av laglott äge bröstarvinge påkalla jämkning i testamente. Äro flera förordnanden, skall, där ej annat följer av testamentet, legat utgå före förordnande till universell testamentstagare och legat, som avser viss egendom, utgå före annat samt i övrigt nedsättning ske i förhållande till storleken av varje förordnande eller, vad angår förordnande till bröstarvinge, till den del därav, som han ej är pliktig avräkna å sin laglott.

Bröstarvinge, som ej inom sex månader, efter det han erhöi del av testamentet på sätt i lagen om testamente sägs, påkallat jämkning genom att anhängiggöra talan mot testamentstagaren eller eljest giva honom sitt anspråk tillkänna, vare sin rätt förlustig.

10 KAP.

3 §.

Ej må någon ärva den, som han genom brottslig gärning uppsåtligen bragt om livet.

Dräper man sålunda någon, som är arvinge eller testamentstagare efter annan, äge ej bättre rätt till arv än om den dräpte levat.

4 §.

Har arvinge genom tvång, förledande eller missbruk av arvlåtarens oförstånd, viljesvaghet eller beroende ställning föranlett arvlåtaren att upprätta eller återkalla testamente eller att avstå därifrån, vare han sin rätt till arv förlustig, såvitt ej särskilda skäl däremot äro. Samma lag vare, om arvinge uppsåtligen förstört eller undanhållit arvlåtarens testamente.

5 §.

Vad i 3 och 4 §§ är sagt om föröfvare av brottslig gärning gälle ock den, vilken haft del i brottet såsom i 3 kap. 1—6 §§ strafflagen sägs.

6 §.

Har någon jämlikt 3, 4 eller 5 § förverkat sin rätt att taga arv, gånge med arvet såsom hade han dött före arvlåtaren.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1931.

Har arvlåtaren avlidit, innan nya lagen trätt i kraft, skall äldre lag fortfarande äga tillämpning.

L a g

angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden.

Härigenom förordnas, att 11 § lagen den 8 juni 1928 om allmänna arvsfonden skall hava följande ändrade lydelse:

Har egendom i dödsbo, vilken förvaltats av god man, som i 11 kap. 4 § lagen om förmynderskap sägs, efter preskription av rätt att taga arv eller testamente eller ock eljest tillfallit fonden, vare gode mannen pliktig fullgöra vad enligt 8 § första stycket åligger boutredningsman.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1931.

L a g

angående ändring i 11 och 12 kap. lagen om förmynderskap.

Härigenom förordnas, att 11 kap. 4 a § lagen om förmynderskap skall upphöra att gälla samt att 4, 9 och 10 §§ nämnda kapitel ävensom 12 kap. 19 och 20 §§ samma lag, sistnämnda fyra paragrafer i nedan angivna delar, skola hava följande ändrade lydelse:

11 KAP.

4 §.

Rätten skall ock, när anmälan sker eller behovet eljest varder kunnigt, förordna god man:

1. om vid dödsfall till namnet känd arvinge är å okänd ort eller fjärran och förty ej kan bevaka sin rätt i boet och förvalta sin lott däri;

2. om vid dödsfall ej kan utrönas, huruvida den döde efterlämnat arvinge, som före allmänna arvsfonden eller före eller jämte annan känd arvinge är berättigad till arvet, eller ock kännedom finnes om arvinge efter den döde men kunskap saknas såväl om arvingens namn som om hans vistelseort, samt det på grund av sådan omständighet fordras, att okänd arvinges rätt bevakas och hans lott i boet förvaltas;

3. om testamentstagare vistas å okänd eller fjärran ort eller är okänd och hans rätt därför behöver iakttagas på sätt förut om arvinge är sagt;

4. om det eljest tarvas, att bortovarandes rätt bevakas eller hans egendom förvaltas;

5. om jämlikt förordnande i testamente eller annan rättshandling av framtida händelse beror, vem egendom skall tillfalla, eller egendom först fram-

deles skall med äganderätt tillträdas, och det erfordras, att blivande ägares rätt bevakas eller att egendomen förvaltas för hans räkning; eller

6. om egendom, enligt vad särskilt stadgas, skall ställas under vård och förvaltning av god man, som avses i denna lag.

Tarvas god man för den, som äger rätt i dödsbo, skall det hos rätten anmälas av den, som har boet i sin vård.

Rättshandling, som god man företagit med stöd av förordnande enligt denna paragraf, gälle, ändå att den egendom, förordnandet avsåg, tillfaller någon, som han ej var satt att företräda.

9 §.

God man — — — egendomen.

Förteckning — — — förmyndaren.

Har egendom i dödsbo, vilken förvaltats av god man, som i 4 § sägs, efter preskription av rätt att taga arv eller testamente eller ock eljest tillfallit allmänna arvsfonden, gälle i fråga om egendomens försäljning vad i lagen om allmänna arvsfonden är stadgat.

10 §.

Är behov av god man ej längre för handen, skall han av rätten entledigas. Har god man förordnats enligt 3 § eller 4 § 1.—5., skall han entledigas, så snart den, för vilken han förordnats, det begär.

Då — — — domaren.

12 KAP.

19 §.

Fråga — — — inskrivas.

Uppkommer vid utredning av dödsbo fråga om förordnande av god man enligt 11 kap. 4 §, höre ärendet till den rätt, varunder boet lyder. Skall god man eljest förordnas enligt nämnda lagrum eller ock enligt 3 § samma kapitel, ankomme det på rätten i den ort, där den, för vilken god man förordnas, har egendom eller eljest behov av god man yppat sig. Erfordras ny god man eller uppstår fråga om entledigande av god man, upptages ärendet av den rätt, där godmanskapet är inskrivet.

20 §.

Vad — — — god man.

Å landet samt i stad, där rådstuvurätt ej finnes, äge domaren entlediga god man, som förordnats enligt 11 kap. 3 § eller 4 § 1.—5., om den, för vilken han förordnats, det begär. Det åligger domaren att å nästa rättegångsdag anmäla sitt beslut för rätten.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1931.

L a g

om ändrad lydelse av 11 och 18 §§ förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom.

Härigenom förordnas, att 11 och 18 §§ förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom, sistnämnda lagrum, vilket senast ändrats genom lag den 12 maj 1917 (nr 277), i nedan angivna del, skola hava följande ändrade lydelse:

11 §.

Då lagfart är beviljad, utfärde rätten därom bevis. I detta bevis skall fångt samt vid köp jämväl köpeskillingen anmärkas. Förekommer villkor, som inskränker ägarens rätt att egendomen överlåta eller med inteckning belasta, eller är ägarens behörighet sålunda inskränkt genom annans på testamente grundade rätt att nyttja egendomen, varde det ock anmärkt. I fall, som omförmäles i 9 §, skall tomtens läge och storlek i beviset antecknas.

18 §.

Vid rätten skall föras bok i överensstämmelse med lagfartsprotokollet, så inrättad att därav lätteligen kan ses: varje egendom därå lagfart blivit sökt, tiden då det skett, sökandens namn, fångt samt sådan inskränkning i ägarens rätt, varom i 11 § förmäles, så ock tiden då lagfart blivit beviljad eller avslagen.

Då — — — anmärkt.

De — — — Konungen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1931.

L a g

angående ändrad lydelse av 12 och 16 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36) om inskrivning av tomträtt och vattenfallsrätt samt av fång till sådan rätt.

Härigenom förordnas, att 12 och 16 §§ lagen den 14 juni 1907 om inskrivning av tomträtt och vattenfallsrätt samt av fång till sådan rätt, sistnämnda lagrum i nedan angivna del, skola hava följande ändrade lydelse:

12 §.

Då inskrivning är beviljad, utfärde rätten därom bevis. I detta bevis skall anmärkas tomtens läge och storlek, dagen då tomträtten uppläts, den tid för vilken tomträtten är upplåten samt, där inskrivningen avser fång till tomt-

rätt, dagen då inskrivning av tomträten meddelades. Förekommer villkor, som inskränker tomträttshavarens rätt att tomträten överlåta eller med in-teckning belasta, eller är tomträttshavarens behörighet sålunda inskränkt genom annans på testamente grundade rätt att nyttja tomten, varde det ock anmärkt.

16 §.

Vid rätten skall i överensstämmelse med tomträttsprotokollet föras bok så inrättad, att därav lätteligen kan ses: varje tomträtt, i fråga om vilken in-skrivning blivit sökt, tiden då det skett, sökandens namn, fånget, där ansök-ningen avser sådan inskrivning, samt sådan inskränkning i tomträttshavarens rätt, varom i 12 § förmäles, så ock tiden då inskrivning blivit beviljad eller avslagen eller ock ansökan om inskrivning förklarats vilande eller därefter åter hos rätten anmäls. Då ändring eller tillägg till tomträttsavtalet anteck-nats i protokollet eller anteckning däri skett enligt 10, 11 eller 13 §, varde ock det i boken anmärkt.

De — — — Konungen.

A — — — boken.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1931.

L a g

om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående särskilda protokoll över lagfarter, in-teckningar och andra ärenden.

Härigenom förordnas, att 1 § förordningen den 16 juni 1875 angående särskilda protokoll över lagfarter, in-teckningar och andra ärenden, vilket lag-rum senast ändrats genom lag den 8 juni 1928 (nr 288), skall i nedan angivna delar hava följande ändrade lydelse:

1 §.

Över följande ärenden skola vid underrätt föras särskilda protokoll, näm-ligen: ett över lagfarter med fång av fast egendom; ett över in-teckningar i sådan egendom; ett över inskrivningar av tomträtt samt av fång till sådan rätt, in-teckningar i tomträtt, inskrivningar av vattenfallsrätt samt av fång till sådan rätt, så ock över in-teckningar i vattenfallsrätt (tomträttsprotokoll); ett över ärenden angående förmynderskap och godmanskap (förmynder-skapsprotokoll); ett över äktenskapsförord; samt ett över bouppteckningar, testamenten, som vid domstolen bevakas, åtgärder, som avses i 9 kap. lagen om arv och 8 kap. lagen om testamente, förordnande eller entledigande av boutredningsman, varom förmäles i lagen om allmänna arvsfonden, samt avhandlingar om lösöre köp (bouppteckningsprotokoll).

För varje ärende skall å brädden tecknas, i lagfarts-, in-tecknings- och tomt-rättsprotokollen: namnet på den egendom ärendet rör; i förmynderskaps-protokollet: namnet å den omyndige eller, i fråga om godmanskap, namnet å den, för vilken god man förordnats, eller annan beteckning å godmanskapet ävensom det nummer, varunder förmynderskapet eller godmanskapet blivit in-fört i förmynderskapsboken; i äktenskapsförordsprotokollet och i bouppteck-ningsprotokollet, såvitt angår avhandlingar om lösöreköp: namnet å den person ärendet rör; samt eljest i bouppteckningsprotokollet: den dödes namn. Sker anmälan av arvs- eller testamentsanspråk, skall hänvisning till ärendet teck-nas å brädden av det protokoll, som upprättats rörande registrering av boup-p-teckning efter den döde.

Vid — — — drives.

Hos — — — infört.

Har — — — anmärkt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1931.

B) att de förutnämnda motionerna, i den mån de ej kunna anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 mars 1930.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar *Åkerman*, greve *Spens*, *Larson* i Lerdala*, *Klef-beck*, *Schlyter*, *Fehr*, *Öhman* och *Julin*, *Fredrik*;

från a n d r a kammaren: herrar *Björkman*, *Lindqvist* i Halmstad, *Lindley*, *Ols-son* i Ramsta, *Christenson*, *Sjögren*, *Johanson* i Huskvarna och *Jonsson* i Risinge.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

Vidkommande förslaget till lag om testamente 1 kap. 2 §:

av herr *Christenson*, som, med instämmande av greve *Spens* samt herrar *Björkman* och *Johanson* i Huskvarna, i anslutning till motionen I:158 av herr *Ekman* anförde:

Då riksdagen år 1914 uttalade sig för fideikommissinstitutionens upphävande, framhöll riksdagen, att de grunder, vilka vore bestämmande för riksdagens ståndpunkt, uppenbarligen i övertvägande grad hänförde sig till fideikommissstiftelser i fast egendom, och anförde riksdagen vidare:

Beträffande dylika stiftelser i lös egendom synes förhållandet däremot i viss mån vara ett annat. Såvitt riksdagen har sig bekant, saknas för närvarande utredning angående den omfattning, i vilken lös egendom erhållit fideikommissnatur, och angående de olika ändamål, för vilka sådana stiftelser tillkommit. Erfarenheten har emellertid givit vid handen, att fideikommissinstitutionen understundom kunnat främja en uppgift av allmän och kulturell betydelse, såsom då samlingar av historiskt, konstnärligt eller vetenskapligt värde kunnat under en lång tidsföljd sammanhållas och bevaras från skingring därigenom, att egendomen erhållit egenskap av fideikommiss. Då det otvivelaktigt måste anses synnerligen önskvärt, att liknande stiftelser icke för framtiden omintetgöras, synes vid en blivande utredning rörande fideikommissinstitutionens upphävande särskild uppmärksamhet böra ägnas åt nu berörda förhållande.

Någon utredning om, i vilken omfattning fideikommissstiftelser i lös egendom nu förekomma, har ej förebragts. Ej heller har nu framlagts något förslag angående upphävande av befintliga fideikommiss i vare sig fast eller lös egendom, men lärers denna fråga antagligen komma att av lagberedningen före slutbehandlingen av ärvdabalken upptagas samt därefter föreläggas riksdagen.

I sitt förslag till lag om testamente m. m. (sid. 99) har lagberedningen med avseende å förevarande fråga uttalat, att, då nya fideikommiss i fast egendom eller penningar enligt förslaget icke skulle vara tillåtna samt med hänsyn till det läge, vari frågan om upphävande av äldre fideikommiss befunnit sig, lagberedningen saknat anledning att föreslå något stadgande om rätt att stifta nya fideikommiss i samlingar av här ifrågavarande natur. I detta sammanhang har lagberedningen även erinrat, att till den del dylika fideikommissstiftelser skulle erbjuda skydd mot inhemska konstskatters utförande ur riket en viss motsvarighet skulle vinnas genom de åtgärder till skydd mot utförsel av äldre kulturföremål, varom utredning verkställdes i anledning av framställning från 1928 års riksdag. Vidare har lagberedningen påpekat, att en möjlighet till samlingars bevarande från skingring erbjödes genom deras överförande till en stiftelse med egen rättspersonlighet.

I anledning härav må framhållas, att, även om det angivna kommittéförslaget angående åtgärder till skydd mot utförande ur landet av äldre kulturföremål skulle leda till lagstiftning i detta syfte, varom man icke nu torde

kunna med någon större grad av säkerhet uttala sig, härmed ej skulle beredas något som helst skydd mot skingring inom landet av föremål av här ifrågavarande art. Och ofta kan ju föremålens sammanhållande vara av stor allmän betydelse. Utvägen att genom dylika föremåls överförande till en stiftelse söka ordna föreliggande fråga kan förefalla tilltalande men synes närmare utredning angående möjligheten att för ifrågavarande ändamål använda stiftelsens form och sättet därför erfordras, innan gällande lag på förevarande område sättes ur kraft.

Vid nu angivna förhållanden torde det vara lämpligast, att frågan om upphävande av nuvarande bestämmelser, som möjliggöra inrättande av fideikommiss i sådana samlingar och föremål, som angivas i den ovan åberopade motionen, får anstå för att behandlas och avgöras i samband med slutligt ställningstagande till frågan om, huru det skall förfaras med redan nu bestående fideikommiss i dylik egendom.

Någon som helst olägenhet torde ej uppkomma av ett bibehållande tills vidare av möjligheten att kunna med laga verkan meddela förordnande, varom här är fråga. Säkerligen kommer en sådan möjlighet att mycket sparsamt utnyttjas. Skulle någon emellertid vilja på detta sätt vidtaga åtgärd för bevarande av samlingar eller föremål av angivna slag, torde det vara ett allmänt intresse, att hinder däremot ej reses.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa,

att 1 kap. 2 § i lagen om testamente måtte erhålla följande lydelse:

Förordnande — — — — — vare utan verkan.

Utän hinder av vad nu är sagt gälle förordnande rörande samlingar av böcker, brev och handlingar samt föremål av historiskt, konstnärligt eller kulturellt intresse, så ock förordnande, enligt vilket — — — — — testators död.

Vidkommande förslaget till lag om testamente 3 kap.:

av herrar *Fehr, Christenson* och *Johanson* i Huskvarna, vilka ansett.

1:o) att utskottets utlåtande över förslaget till lag om testamente i stället för de två styckena å sid. 5: »Enligt utskottets mening är det — — — användning i förslagen» bort innehålla följande:

»Det föreligger, såsom lagrådet i anslutning till ett uttalande av lagberedningen understrukt, en viss fara för att redan förefintligheten av en i lag given tolkningsregel skall åstadkomma en viss obenägenhet att medgiva undantag från regeln även i befogade fall, och lagrådet framhåller att det uppenbarligen måste vara en oeftergivlig förutsättning för att tolkningsreglernas lagfästade skola bli till gagn, att domstolarna icke förbise begränsningen av deras giltighet. I huvudsaklig anslutning till vad lagrådet härutinnan anført finner utskottet, att denna begränsning — till ledning för domstolarna och kanske framför allt för menige man — bör närmare sammanknytas med de särskilda tolkningsreglerna. Då det svenska lagspråket icke äger något kortfattat uttryck, sådant

som exempelvis det tyska 'im Zweifel', vilket kunde för varje särskild tolkningsregel upprepas, synas tolkningsreglerna böra sammanföras i en paragraf, inledd med nämnda begränsningsregel.

Vid granskningen av de särskilda tolkningsreglerna utgår utskottet från den uppfattningen, att endast sådana tolkningsregler böra i lagen fastställas, om vilka man icke kan befara, att de i fall av praktisk betydelse skulle kunna leda till ett våldförande av testators vilja. I förslaget förekomma emellertid tvänne bestämmelser, vilka härutinnan synas ägnade att ingiva vissa tvivel.

Sålunda synes den i 5 § givna bestämmelsen visserligen, såvitt fast egendom angår, vara obetingat riktig, men vad beträffar lös egendom i vissa praktiskt vanliga fall icke riktigt återgiva normalregeln. Om exempelvis förordnande gjorts om viss aktie eller obligation och denna tillfälligt pantförskrivits av testator, lär han i regel icke hava avsett, att testamentstagaren skulle hava att betala lånet. Det kunde under sådana förhållanden ligga nära till hands att begränsa stadgandets giltighet till att avse endast fast egendom. Då emellertid tolkningsregeln för fast egendoms vidkommande synes vara tämligen självklar, finner utskottet, att stadgandet i sin helhet lämpligen kan utgå.

Beträffande stadgandet i 8 §, vilket icke återfinnes i lagberedningens förslag utan tillkommit på hemställan av lagrådet, synes det utskottet icke föreligga en tillräckligt stark presumtion för att ett av testator till förmån för hans trolovade eller maka upprättat testamente bör bliva overksam, därest trolovingen eller äktenskapet blivit upplöst annorledes än genom testators död. Även detta stadgande bör sålunda enligt utskottets mening utgå.

I övrigt synas de i förslaget upptagna tolkningsreglerna med den av utskottet förordade redaktionsförändringen väl ägnade att upptagas i lagen till ledning vid testamentes tolkning i sådana fall, då upplysning icke kan vinnas om testators vilja.

Bestämmelsen i 9 § av förslaget synes böra bibehållas såsom en särskild paragraf, därvid emellertid den även för detta stadgande gällande begränsningen bör komma till särskilt uttryck, lämpligen genom ett särskilt till paragrafen fogat tredje stycke.»

2:o) att utskottets hemställan till riksdagen beträffande förslaget till lag om testamente 3 kap. bort erhålla följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

3 KAP.

3 KAP.

Om testamentes tolkning.

Om testamentes tolkning.

1 §.

1 §.

Ät testamente skall givas den tolkning, som må antagas överensstämma med testators vilja; och skall förty vad nedan i 2—9 §§ stadgas lända till efterrättelse, allenast såvitt icke med

Ät testamente skall givas den tolkning, som med hänsyn till förordnandets syfte och övriga omständigheter må antagas överensstämma med testators vilja.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

hänsyn till förordnandets syfte och övriga omständigheter annat får anses följa av förordnandet.

Har testamente genom felskrivning eller eljest till följd av misstag fått annat innehåll än testator åsyftat, gånge det likväl i verkställighet, såvitt rätta meningens kan utrönas.

2 §.

Legat skall utgå av oskifto och ej räknas å viss lott.

3 §.

Kunna samtliga legat ej utgå, skall legat, som avser viss egendom, äga företräde framför annat, men skall i övrigt nedsättning ske efter legatens värde.

4 §.

Avser förordnande viss egendom och finnes den ej i kvarlåtenskapen, vare förordnandet utan verkan.

5 §.

Är viss egendom, varom förordnande gjorts, på grund av inteckning eller eljest besvärad av panträtt eller annan rättighet, äge testamentstagaren icke i anledning därav njuta ersättning.

6 §.

Dör testamentstagare, innan hans rätt inträtt, eller kan testamentet eljest ej verkställas i vad honom angår, skola hans avkomlingar träda i hans ställe, såframt de i fråga om arv efter testator varit berättigade därtill.

7 §.

Är förordnande gjort om hela kvarlåtenskapen eller om allt, som ej utgör bröstarvinges laglott, och kan testa-

Har testamente genom felskrivning eller eljest till följd av misstag fått annat innehåll än testator åsyftat, gånge det likväl i verkställighet, såvitt rätta meningens kan utrönas.

2 §.

Vid tolkningen skall vad nedan i 1. —5. stadgas lända till efterrättelse, såvitt icke annat får antagas överensstämma med testators vilja.

1. Legat skall utgå av oskifto och ej räknas å viss lott.

2. Kunna samtliga legat ej utgå, skall legat, som avser viss egendom, äga företräde framför annat, men skall i övrigt nedsättning ske efter legatens värde.

3. Avser förordnande viss egendom och finnes den ej i kvarlåtenskapen, vare förordnandet utan verkan.

4. Dör testamentstagare, innan hans rätt inträtt, eller kan testamentet eljest ej verkställas i vad honom angår, skola hans avkomlingar träda i hans ställe, såframt de i fråga om arv efter testator varit berättigade därtill.

5. Är förordnande gjort om hela kvarlåtenskapen eller om allt, som ej utgör bröstarvinges laglott, och kan testamentet ej verkställas såvitt angår viss testamentstagare, skola, där annat ej följer av vad i 4. sägs, universella testamentstagares lotter i motsvarande mån ökas.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

mentet ej verkställas såvitt angår viss testamentstagare, skola, där annat ej följer av 6 §, universella testamentstagares lotter i motsvarande mån ökas.

8 §.

Har någon gjort testamente till sin trolovade eller make och upplöses därefter trolovningen eller äktenskapet anorledes än genom testators död, vare förordnandet utan verkan. Samma lag vare, där någon gjort testamente till sin make och sådant fall är för handen, som i 2 kap. 8 § lagen om arv sägs.

9 §.

Är ändamålsbestämmelse meddelad beträffande legat eller eljest med avseende å viss egendom, åligge det den, vilken egendomen tillkommer, att verkställa förordnandet. I andra fall hava arvingar och universella testamentstagare att gemensamt verkställa ändamålsbestämmelse.

Underlåter någon vad sålunda åligger honom, må talan om förordnandets verkställande föras av testators arvinge, evad han äger del i boet eller ej, efterlevande make, universell testamentstagare, så ock av boutredningsman, som utsetts av testator.

10 §.

Med *legat* förstås särskild i testamente given förmån, såsom viss sak eller visst penningbelopp eller nyttjanderätt till egendom eller rätt att därav njuta ränta eller avkomst.

Universell testamentstagare är den, som testator insatt i arvinges ställe ge-

3 §.

Är ändamålsbestämmelse meddelad beträffande legat eller eljest med avseende å viss egendom, åligge det den, vilken egendomen tillkommer, att verkställa förordnandet. I andra fall hava arvingar och universella testamentstagare att gemensamt verkställa ändamålsbestämmelse.

Underlåter någon vad sålunda åligger honom, må talan om förordnandets verkställande föras av testators arvinge, evad han äger del i boet eller ej, efterlevande make, universell testamentstagare, så ock av boutredningsman, som utsetts av testator.

Vad nu är stadgat skall ej gälla, där annat får anses överensstämma med testators vilja.

4 §.

Med *legat* förstås särskild i testamente given förmån, såsom viss sak eller visst penningbelopp eller nyttjanderätt till egendom eller rätt att därav njuta ränta eller avkomst.

Universell testamentstagare är den, som testator insatt i arvinges ställe

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

nom att tillerkänna honom kvarlåtens- skapen i dess helhet, viss andel av kvarlåtenskapen eller överskott därå. genom att tillerkänna honom kvarlåtensskapen i dess helhet, viss andel av kvarlåtenskapen eller överskott därå.

Vidkommande förslaget till lag om testamente 5 kap. 3 §:

av herrar *Larson* i Lerdala, *Fehr, Olsson* i Ramsta och *Johanson* i Huskvarna, vilka ansett,

1:o) att utskottets utlåtande över förslaget till lag om testamente i stället för det stycke, som å sid. 6 börjar med orden »Det torde kunna» och som å sid. 7 slutar med orden »tillämpas av domstolarna», bort innehålla följande:

»Det torde kunna hälsas med tillfredsställelse, att otillbörligt inflytande å testator tillagts betydelse vid prövningen av testamentes giltighet. Ej sällan har, utan att tvångsmedel använts, sådant inflytande övats å testators beslut, att testamentet skäligen icke bör få gälla såsom uttryck för den yttersta viljan. Det otillbörliga inflytandet har hittills icke uttryckligen erkänts rubba testamentets giltighet, och förslaget fyller sålunda onekligen en brist i lagstiftningen, i det att vissa ogiltighetsgrunder, som redan genom avtalslagen fastställts för rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, bliva utsträckta till att jämväl gälla testamenten.

Emellertid innefattar förslaget i ett hänseende en enligt utskottets mening icke lycklig utvidgning av avtalslagens regler, nämligen därutinnan, att vid sidan av tvång och missbruk av testators oförstånd eller beroende ställning jämväl uppställts såsom en särskild ogiltighetsgrund att någon förmått testator att upprätta testamente genom missbruk av hans 'viljesvaghet'. När en dylik bestämmelse, såvitt utskottet kunnat finna, saknas i främmande rätt, torde detta bero på det enligt utskottets mening riktiga övervägande, att graden av testators viljekraft automatiskt kommer till beaktande, när det gäller att utröna huruvida en mot honom övad påtryckning bör anses hava inverkat på testamentets tillkomst eller innehåll. Att i testamentslagen uppställa denna från avtalslagen avvikande regel skulle enligt utskottets mening kunna leda till det missförstånd, att strängare fordringar vore att ställa på viljefriheten när det gäller upprättande av ett testamente än när fråga är om ingående av en rättshandling på förmögenhetsrättens område. Härav skulle onödiga tvister och obefogade rättgångar kunna bliva en följd.

Utskottet föreslår därför, att i 3 § i 5 kap. ordet 'viljesvaghet' såsom självständig ogiltighetsgrund ersättes med en erinran därom, att varje otillbörlig inverkan å testators vilja kan föranleda testamentets ogiltighet. Härigenom ges sakligt sett uttryck åt den gamla svenska rättsregeln, att testamente för att bliva gällande skall vara tillkommet 'av fri vilja'.

2:o) att utskottets hemställan beträffande förslaget till lag om testamente 5 kap. 3 § bort erhålla följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

3 §.

Har någon tvungit testator att upprätta testamentet eller förmått honom därtill genom missbruk av hans oförstånd, *viljesvaghet* eller beroende ställning, vare testamentet ej gällande.

Samma lag vare, om testator blivit svikligen förledd till testamentets upprättande eller om han eljest svävat i villfarelse, som varit bestämmande för hans vilja att göra testamentet.

(Utskottets förslag.)

3 §.

Har någon tvungit testator att upprätta testamentet eller förmått honom därtill genom missbruk av hans oförstånd eller beroende ställning *eller genom annan otillbörlig påverkan*, vare testamentet ej gällande.

Samma lag vare, om testator blivit svikligen förledd till testamentets upprättande eller om han eljest svävat i villfarelse, som varit bestämmande för hans vilja att göra testamentet.

Vidkommande förslaget till lag om testamente 6 kap. 2 §:

av herrar *Larson* i Lerdala, *Fehr*, *Olsson* i Ramsta och *Johanson* i Huskvarna, vilka ansett,

1:o) att utskottets utlåtande över förslaget till lag om testamente i stället för de tre raderna å sid. 8: »Utskottet, som finner — — — yrkandet» bort innehålla följande:

»Utskottet kan sålunda icke biträda det i motionen framställda yrkandet, men föreslår på de grunder, som anförts beträffande 5 kap. 3 §, att 6 kap. 2 § underkastas en jämkning, motsvarande vad som föreslagits beträffande förstnämnda stadgande.»

2:o) att utskottets hemställan beträffande förslaget till lag om testamente 6 kap. 2 § bort erhålla följande lydelse:

2 §.

Har någon genom tvång, förledande eller missbruk av testators oförstånd, *viljesvaghet* eller beroende ställning föranlett testator att upprätta eller återkalla testamente eller att avstå därifrån, have han förverkat rätten att taga testamente efter denne, såvitt ej särskilda skäl däremot äro. Samma lag vare, om någon uppsåtligen förstört eller undanhållit testamente.

2 §.

Har någon genom tvång, förledande eller missbruk av testators oförstånd eller beroende ställning *eller genom annan otillbörlig påverkan* föranlett testator att upprätta eller återkalla testamente eller att avstå därifrån, have han förverkat rätten att taga testamente efter denne, såvitt ej särskilda skäl däremot äro. Samma lag vare, om någon uppsåtligen förstört eller undanhållit testamente.

Vidkommande förslaget till lag om arvsavtal samt motionerna I: 155 och 156 samt II: 252:

1) av herr *Åkerman*, som i fråga om 2 § i förslaget till lag om arvsavtal anført:

Enligt 2 § av förslaget till lag om arvsavtal skall avsägelse av arvsrätt vara giltig, om den sker i skriftlig form, men bröstarvinge äger utfå sin laglott, såframt han icke erhållit skäligt vederlag eller egendom, svarande mot laglotten, övergår på vissa arvingen närstående personer. Visserligen kan icke med säkerhet fastställas vad som är gällande rätt i detta ämne, men det kan antagas, att domstolarna åtminstone i vissa fall för närvarande skola vara benägna att godtaga avsägelse av laglottsrätt utan avseende å särskilt vederlag till arvingen. Har en ekonomiskt välsituerad arvinge avstått från laglotten till förmån för underhållsbehövande fader eller moder eller syskon, synes det icke rimligt, att arvingen skall kunna rygga sitt avtal på den grund att vederlag ej utgått. Överhuvud må ifrågasättas, om det i något fall kan befinnas befogat att fränkänna en arvsavsägelse giltighet på andra grunder än dem, som kunna anföras till stöd för ogiltighet av rättshandlingar i allmänhet. Åt arvingen själv kan säkerligen överlämnas att tillvarataga sin laglottsrätt, och något särskilt skydd för denna rätt i förevarande avseende synes knappast påkallat.

Av vad nu anförts framgår, att jag anser 2 § innefatta ett starkare skydd för laglotten i där behandlade fall än som är erforderligt, och föreslår jag alltså den ändring i nämnda paragraf, som står i överensstämmelse med denna min mening.

På grund härav får jag hemställa,

att 2 § lagen om arvsavtal erhåller följande lydelse:

Avsäger sig arvinge, genom godkännande av testamente eller eljest, skriftligen hos arvlåtaren sin rätt till arv, vare det gällande.

Ej — — — — samtycke.

Där — — — — avkomlingar.

2) av herrar *Larson* i Lerdala, *Klefbeck*, *Schlyter*, *Fehr*, *Lindqvist* i Halmstad, *Lindley* och *Sjögren*, vilka yrkat,

A) att utskottet måtte hemställa till riksdagen om avslag å förslaget till lag om arvsavtal samt att utskottets eget yttrande över nämnda lagförslag i stället för styckena å sid. 8—9: »Stor osäkerhet — — — bestämma om kvarlåtenskapen» måtte erhålla följande lydelse:

»En viss osäkerhet är för närvarande rådande i frågan om giltigheten av de avtal, som träffas angående kvarlåtenskapen redan under arvlåtarens livstid. Att frågan blir i lagstiftningen utredd måste därför betecknas såsom en fördel. Efter behandlingen av arvs- och testamentsrätten föreligga också nu förutsättningar för ett ställningstagande till arvsavtalen. Vissa i 7 kap. testamentslagen upptagna, av utskottet tillstyrkta stadganden utgå för övrigt från att arvsavsägelse kan äga rum genom godkännande av arvlåtarens testamente (jämför lagberedningens betänkande s. 347 och 366).

Det praktiskt viktigaste spörsmål, som vinner sin reglering i lagförslaget om arvsavtal, är den i 2 § första stycket andra punkten behandlade frågan huruvida bröstarvinge må kunna i arvlåtarens livstid med bindande verkan

förfoga över sin laglottsrätt. Beträffande denna fråga var det en för äldre svensk rättsuppfattning icke främmande tankegång, att med hänsyn till laglottsinstitutets vikt och betydelse all verkan borde fränkännas förfoganden av ifrågavarande art. Denna uppfattning måste, såsom lagberedningen framhåller å sid. 400 i sitt betänkande, numera anses övergiven, i det att rättsfall från senare tid utvisa, icke blott att bröstarvinge kan bindande avstå från sin laglottsrätt, utan även att benägenhet finnes för godkännande av en sådan förklaring utan avseende å värdet av det vederlag, som därvid må hava bevingats. Det synes också utskottet, som om en inskränkning i avtalsfriheten på detta område mellan en fullmyndig arvinge och hans arvlätare icke kan hävdas utan uttryckligt stöd i lag.

I vad som sålunda får anses utgöra gällande svensk rätt föreslås i propositionen den betydande ändring, att bröstarvinges avsägelse av rätt till laglott, t. ex. genom godkännande av arvlåtarens testamente, ej skall vara gällande, med mindre det visas att han avstått från laglotten *mot skäligt vederlag* eller ock egendom, svarande mot laglotten, tillfaller arvingens make eller avkomlingar under vissa närmare angivna omständigheter.

Mot en så långt gående inskränkning i avtalsfriheten mellan bröstarvinge och arvlätare i fråga om rätten till laglott finner utskottet starka betänkligheter möta. Väl kan bröstarvinge understundom antagas vid avsägelsen av laglottsrätten befinna sig i sådant läge, att han av omständigheternas tryck drives till avtalet på för honom oförmånliga villkor. Det synes emellertid icke uteslutet, att korrektiv mot arvlåtarens missbruk av bröstarvingens oförstånd, viljesvaghet eller beroende ställning skola kunna erhållas även utan ett direkt förbud mot avtal dem emellan.

Utskottets betänkligheter mot lagförslagets bestämmelser om att bröstarvinge endast i de särskilt angivna fallen skall vara bunden av sitt ord till arvlåtaren grunda sig därpå, att mången gång verkligt stötande resultat av den föreslagna inskränkningen i avtalsfriheten skulle kunna inträda. Icke minst stötande skulle de föreslagna lagbestämmelserna kunna komma att verka i sådana fall, då bröstarvinge godkänt ett mellan hans föräldrar upprättat testamente till tryggande av den efterlevande makens underhåll. Lagberedningen har själv funnit frågan om tryggandet av efterlevande makes underhåll så betydelsefull, att beredningen allvarligt övervägt möjligheten att tillgodose detta underhållsbehov på den vägen, att make tillätes genom testamente sörja för efterlevande makes underhåll även med åsidosättande av bröstarvinges rätt till laglott och alltså oberoende av bröstarvinges godkännande (betänkandet s. 413—418). I viss mån hade nämnda underhållsbehov tillgodosetts genom 1928 års arvslagstiftning. Denna tillerkänner nämligen efterlevande make, oberoende av testamente, en rätt att av giftorättsgodset, så vitt det räcker, städse — alltså även med intrång i bröstarvingarnas laglottsrätt — bekomma egendom till så stort värde, att den jämte egendom, som må enskilt tillhöra honom, i värde uppgår till 3,000 kronor (13 kap. 12 § GB). Men trots den förebild till den av lagberedningen nu upptagna frågans lösning som kan sökas i 8 kap. 2 § lagen om arv — enligt vilket lagrum arvlåtaren med

belastande av bröstarvinges laglott kan genom testamente förordna om underhållsbidrag till barn som är ur stånd att självt försörja sig — avvisade beredningen tanken att tillåta make att genom testamente sörja för efterlevande makes underhåll med åsidosättande av bröstarvinges rätt till laglott. Utskottet vill icke i denna ordning taga ställning till frågan huruvida rätt bör tillerkännas äkta makar att utan bröstarvinges godkännande göra inskränkning i hans laglott genom ett inbördes testamente till tryggnad av den efterlevandes underhåll. Men utskottet kan icke medverka till sådan ändring i gällande rätt, att om ett dylikt testamente likväl upprättats och makarnas barn, till myndig ålder komna, godkänt testamentet i föräldrarnas livstid, de dock efter enderas död ej skola vara bundna av detta avtal, med mindre de fått 'skäligt vederlag', varmed enligt motiven skall förstås förskott å arv motsvarande laglottsrätten.

Även andra fall än inbördes testamenten mellan den laglotsberättigades föräldrar kunna lätt tänkas, i vilka en lagbestämmelse om ogiltigheten av bröstarvinges godkännande av testamentet skulle verka stötande eller rent av sårande för rättskänslan. Om exempelvis en fader, som på goda grunder anser sin son olämplig att förvalta en stor förmögenhet, efter att hava sörjt för sonens fullständiga utbildning för ett lämpligt levnadskall och därutöver i skälig omfattning tryggt hans ekonomiska existens för framtiden, i samband härmed överenskommer med sonen att denne skall godkänna ett av fadern upprättat testamente för ett allmännyttigt ändamål, ehuru sonens laglottsrätt härigenom inskränkes, skulle det allmänna rättsmedvetandet säkerligen reagera, om sonen med stöd av den nya lagen skulle efter faderns död kunna bryta sitt ord och utkräva laglotten, kanske till sitt eget fördärv.

På grund av nu anförda skäl finner utskottet sig förhindrat att tillstyrka den ändring i nu gällande rätt lagförslaget på ifrågavarande punkt innehåller. Å andra sidan är emellertid utskottet icke berett att genom en strykning av andra punkten i första stycket av 2 § förklara att varje avsägelse av laglottsrätten skall vara gällande. Ovan hava redan anförts vissa synpunkter som böra komma under övervägande såsom korrektiv mot missbruk av en lagfäst avtalsfrihet på ifrågavarande område. Även andra omständigheter kunna vid en omläggning av stadgandet förtjäna att tagas under övervägande, så mycket mera som utfärdandet av särskilda regler i ämnet tydligen är ägnat att bereda allmänna insikt om tillåtligheten av ifrågavarande form av arvsavtal och därigenom även ökad användning av densamma. Någon avsevärd olägenhet av att under ännu några få år — tills återstoden av successionsrätten upptages till revision — regleringen av nu ifrågavarande spörsmål överlåtes åt rättspraxis, torde däremot ej kunna angivas. Då detsamma gäller om övriga i förslaget till lag om arvsavtal upptagna ämnen och en reglering i lag av samtliga dessa spörsmål synes böra ske i ett sammanhang, finner sig utskottet böra hemställa om avslag å nu förevarande lagförslag.»

B) att utskottets yttrande över motionerna om inskränkning i laglottsrätten i stället för styckena å sid. 12—14: »Vid arvslagens tillkomst — — — — — anledning av motionerna» måtte erhålla följande lydelse:

»För den händelse i enlighet med utskottets uttalande här ovan vid behandlingen av förslaget till lag om arvsavtal nämnda lagförslag icke varder av riksdagen antaget, måste vid det förnyade övervägande av bröstarvinges rätt att avsäga sig laglott, som härav skulle följa, jämväl tagas under omprövning de synpunkter som av motionärerna anförts rörande laglottens berättigande över huvud, till vilka synpunkter utskottet icke utan ytterligare utredning i ämnet finner sig böra taga ställning. Vid nu angivna förhållande finner utskottet en särskild framställning till Kungl. Maj:t angående utredning om laglottsrättens inskränkande ej böra ifrågakomma.»

Vidkommande förslaget till lag angående ändring i 7 och 10 kap. lagen om arv:

av herrar *Larson* i Lerdala, *Fehr, Olsson* i Ramsta och *Johanson* i Huskvarna, vilka ansett,

1:o) att i utskottets utlåtande beträffande »lagförslagen i övrigt» den mening å sid. 9 nedtill, som lyder »Beträffande övriga i propositionen innefattade förslag har utskottet icke funnit någon anledning till erinran», bort lyda som följer:

»Beträffande övriga i propositionen innefattade förslag har utskottet icke funnit annan anledning till erinran, än att de av utskottet förordade ändringarna i förslaget till lag om testamente 5 kap. 3 § och 6 kap. 2 § påkalla en motsvarande jämkning av förslaget till lag angående ändring i 7 och 10 kap. lagen om arv.»

2:o) att utskottets hemställan beträffande förslaget till lag angående ändring i 7 och 10 kap. lagen om arv bort i vad angår 10 kap. 4 § erhålla följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

4 §.

4 §.

Har arvinge genom tvång, förledande eller missbruk av arvlåtarens oförstånd, *viljesvagh* eller beroende ställning föranlett arvlåtaren att upprätta eller återkalla testamente eller att avstå därifrån, vare han sin rätt till arv förlustig, såvitt ej särskilda skäl däremot äro. Samma lag vare, om arvinge uppsåtligen förstört eller undanhållit arvlåtarens testamente.

Har arvinge genom tvång, förledande eller missbruk av arvlåtarens oförstånd eller beroende ställning *eller genom annan otillbörlig påverkan* föranlett arvlåtaren att upprätta eller återkalla testamente eller att avstå därifrån, vare han sin rätt till arv förlustig, såvitt ej särskilda skäl däremot äro. Samma lag vare, om arvinge uppsåtligen förstört eller undanhållit arvlåtarens testamente.